

SEZNAM OTÁZEK pro ZZVJ

A - HISTORIE (0-1 otázka)

1. Vývoj koně
2. Předkové dnešních koní
3. Plemena koní - vývoj jezdeckví

B - ZÁKLADY ANATOMIE A FYZIOLOGIE KONĚ (1-2 otázky)

4. Kostra koně - nejdůležitější krajiny těla koně
5. Soustava trávicí - vyměšování trusu a moče
6. Soustava dýchací a oběhová
7. Soustava kožní
8. Kopyto a základy podkovářství
9. Fyziologie koně - pudy
10. Plemenitba koní - chov koní v ČSFR

C - VÝKONNOSTNÍ ČINITELE (1-2 otázky)

11. Tělesná stavba - exteriér (stavba těla, barvy a odznaky),
určování a odhad stáří koní
12. Konstituce, temperament a charakter
13. Mechanika pohybu koně - chody, nohosled (pravidelnost chodu, čistota, prostor, akce,
kadence, kmih a ruch)

D - PÉČE O KONĚ (1-2 otázky)

14. Krmení a napájení
15. Stájová hygiena
16. Nemoci koní - ošetření (koně a jezdce)
17. Defekty na končetinách - návní kosti, nálevky, kroužek, srnčí kost, šoška (čepička),
pánek, oblouček, špánek,
zaječí kost

E - VÝSTROJ JEZDCE A KONĚ (1 otázka)

18. Výstroj jezdce
19. Uzdění - uzdečka, uzda, udidla

20. Sedláni - sedla, třmeny, podbřišníky, obřišníky, podpínky, poprsníky a pomocné otěže (martingal, vyvazovací, průvlečné, chambon)

21. Tažné postroje - druhy zápřahu

F - VÝCVIK JEZDCE A KONĚ (2-3 otázky)

22. Sed jezdců (na jízdárně v terénu a při skoku)

23. Pomůcky jezdců a jejich použití (přechody, obraty)

24. Povel na jízdárně a jejich provedení, písmena

25. Základní výcvik koně (rovnováha, prostupnost, přiuzdění ...)

G - JEZDECKÉ SOUTĚŽE A JEJICH ORGANIZACE (1 otázka)

26. Rozdělení jezdeckých soutěží - řízení a organizace

27. Drezúrní soutěže - kolbiště, výstroj jezdců a koně, bodování

28. Skokové soutěže - výstroj jezdců a koně, bodovací stupnice, typy překážek, penalizace

29. Soutěže všestranné způsobilosti - militari

30. Vozatajské soutěže - styl spřežení

HISTORIE - VÝVOJ KONĚ

Na počátku vývojové řady je obtížné rozeznat předky koní od současných předků tapírů a nosorožců. Obojí mají s koněm patrně stejný původ i některé společné znaky jako např.: podobná stavba

chrupu, lichoprstých končetin, pohyblivosti horního pysku a pod.

Pro tyto společné znaky se koně, tapíři a nosorožci zahrnují do společného řádu - lichokopytníků (Perissodactyla).

Tapíři a nosorožci zůstali věrni původnímu způsobu života. Pro první předchůdce koní, žijících v pralesích s rozměklou půdou, bylo výhodnější našlapovat na několik roztažených prstů.

Vývojová řada koní začíná ve třetihorách, ve spodním eocénu (asi před 60 milióny lety) na území dnešní střední Ameriky formou zvanou Eohippus. Ten dorůstal velikosti lišky, měl krátkou hlavu, 44 zubů a pružný klenutý hřbet. Na předních končetinách měl 4 a na zadních končetinách měl 3 prsty, všechny již opatřené drobnými kopýtky. Koncem eocénu (před 40 - 50 mil. lety) klesla teplota a nastalo období sucha. S ustupujícím pralesem se měnil i způsob života předků dnešních koní. Dříve skrytý způsob života musel být nahrazen jinou obrannou taktikou. V otevřené krajině to byl útek. Také složení stravy se změnilo. Dužnaté výhonky a listy nahradila tvrdá, často zaprášená tráva, čímž docházelo k obrušování jejich zubů. Zajištění větší rychlosti se dosáhlo jednak zpevněním páteře, jednak prodloužením končetin a jednak zdvižením prstů od země. Tím se postupně přenesla váha celého těla na nejdelší prostřední prst, který postupně zesiloval, zatím co ostatní prsty zakrňovali. Pro lepší rozmělnění tuhé stepní trávy bylo nutné, aby se také změnil chrup. Proto se jejich zubní korunky zvyšovaly, došlo i k zřasení skloviny. Tyto anatomické změny lze postupně nalézt u dalších vývojových článků.

(Orohippus, Epihippus, Meshippus, Miohippus, Anchitherium - pronikl do Evropy a Asie přes Beringovu úžinu, Parahippus, Merychippus, Hipparion - rovněž přešel přes Beringovu úžinu do Eurasie a pronikl až do Afriky, Pliohippus, Equus - opět pronikl přes Beringovu úžinu do Evropy)

Během pleistocénu koňovití v Severní Americe vymřeli a vývoj posledních typů této skupiny se odehrál v Eurasii a v Africe.

Do Ameriky byl kůň znovu zaveden až se španělskými kolonisty po r.1492. Tzv. mustang je tedy zdivočelý domácí kůň arabského typu, hojně používaný Španěly v 15.-16. století.

PŘEDKOVÉ DNEŠNÍCH KONÍ

Dnešní čeleď jednokopytníků se rozlišuje na :

- a) Zebry - Grewyho, horní, Hartmanova, Chappmanova a Wahlbergova
- b) Osli - nubijský, somálský (větší)
- c) Poloosli - onager syrský, perský; kiang; kulan
- d) Právě koně

Rozdílné formy koně, které vznikly působením vnějších podmínek, je možné rozdělit do čtyř základních skupin.

Jejich předky jsou :

- a) Kertak - kůň Převalského
- b) Tarpan - kůň Gmeliniho
- c) kůň západní diluviální
- d) kůň severský horský

Kertak - žije (žil) ve stepích střední Asie, zejména v Mongolsku.

Je vysoký 130 - 150 cm, má hrubou obdélníkovou hlavu, kratší, nízko nasazený krk na kterém je hustá, vzpřímená

hříva. Trup má hluboký, více plochý, s kratším hřbetem a vystouplou křížovou kostí. Zád' je skloněná, střechovitá. Nohy jsou přiměřeně dlouhé, silné. V zimě má dlouhou, hustou, tmavší srst. V létě je srst kratší, přiléhavá a má světlejší barvu. Barva srsti je plavá, s černým ocasem a černými spodky nohou. Od kohoutku po ocas se táhne černý tzv. úhoří pruh. Na nohou nad karpem

a hlezem má příčné černé pruhy. Z kertaka vznikla většina plemen asijských koní.

Tarpan - žil ve stepích okolo Černého a Kaspického moře asi do 60.let minulého století. Byl loven pro maso, až byl úplně vyhuben. Poslední tarpanní klisna uhynula v zoologické zahradě v Moskvě v roce 1880.

Tarpan byl o něco větší než kertak a byl i ušlechtilejší.

Barvu srsti měl šedohnědou až šedočernou - myšák. Je zakladatelem celého teplokrevného plemena koní.

Kůň západní lesní - žil v přímořských krajích západní Evropy a v údolích Alp. Na rovinách tohoto přímoří, v mírném klimatu rostl bujný porost s množstvím šťavnatých trav, které poskytovaly koním výbornou potravu. Vlivem této bohaté výživy se vytvářela forma mohutného, velkého a silného koně, který se zdržoval více v lesích, kde nacházel více úkrytů před dravci. S jeho mohutností souvisela i jeho menší pohyblivost.

Druhé středisko výskytu západního koně bylo v Alpách, kde podmínky nebyly již tak příznivé. V tomto prostředí vznikl kůň, který odpovídal typu přímořského koně, ale nebyl tak mohutný. Kůň žijící v přímoří byl předkem dnešního koně belgického, rýnského, buloňského a těžkých

plemen anglických. Naproti tomu kůň žijící v Alpách byl předkem dnešních koní nordických. (chladnokrevníci)

Kůň severský horský - žil v severské části Evropy, ale také ve střední a jihozápadní Evropě. O původu těchto koní je několik domněnek. Podle jedné verze vznikl severský kůň z některé varianty západního koně. V západní Evropě vedle sebe žili koně typu kertaka, tarpána, koně západního, i malého severského. Po poslední době ledové ustoupila step pralesu, kde se rozšířil především těžký západní kůň a vytlačil malého koně na sever a do hor. Dnes tento kůň žije v severní hornaté části Anglie a Skotska, na Shetlandských ostrovech, na Islandu, v hornaté části Skandinávského poloostrova a Finsku.

Jejich jižní odnoží je kůň huculský, který žije v horách střední a východní Evropy.

Nejtypičtějším zástupcem této skupiny koní je

shetlandský pony, kůň fjorský a náš kůň huculský.

PLEMENA KONÍ - vývoj jezdeckví

Za začátek vzniku plemen koní lze považovat diferenciaci jedinců a pak následujících celých skupin prapředka koní Plesihhippa. V té době se bez vlivu člověka vytvořily již uvedené čtyři skupiny koní - kertak, tarpan, kůň západní a kůň severský.

O skutečném vytváření a vzniku jednotlivých plemen lze hovořit až po domestikaci. První konkrétní zprávy o domestikaci se datují z roku 3468 př.n.l. z Číny. Chetité a Mit'ané žijící v oblasti Kaspického moře chovali koně již před čtyřmi tisíci lety př.n.l.

Člověk choval koně nejprve jako zdroj potravy. Teprve později ho začal využívat jako prostředek pro dopravu svoji i nákladu. Tak se ponenáhlu rozlišovaly a zároveň upravovaly požadavky na upotřebení koní a jejich typ. To byly první podněty k chovatelské práci. Tímto způsobem se plemena koní zušlechťovala a zdokonalovala. Vznikala další plemena koní se specializací pro určitý výkon. Do dnešní doby se vyšlechtilo na 4000 plemen koní.

Plemena koní se rozdělují do skupin podle svých vlastností, které odpovídají jejich charakteru. Hlediska na toto rozdělení mohou být různá.

Nejčastěji se plemena rozdělují podle těchto kritérií:

- a) rozdělení podle hlediska prošlechtěnosti (primitivní, krajová, přechodná, kulturní)
- b) podle vlivu člověka a prostředí (jezdeckí, tažní, stepní ...)
- c) podle upotřebitelnosti (tažná, kočárová, jezdecká, ponyové..)
- d) z hlediska fylogenetického - 1) mongolští - stepní
2) orientální - východní
3) okcidentální - západní
4) nordičtí - severští

ad - d.2 Kůň orientálního typu měli značný vliv na veškerý teplokrevný chov koní. Tito koně se dělí do čtyř podskupin :

- a) koně s krví iránskou - stepní (donský, bilgorajský) pouštní (achaltekinský, jomutský) horské (karabairský, lokajský)
- b) koně s krví arabskou - arabský, berberský, térský

Kolébku nejušlechtilejšího koně se stala Arábie. Podnět k rozšíření chovu koní dal v 7. století n.l. Mohamed. V Arábii byl do Mohamedovy éry chován převážně velbloud. Po několika porážkách si Mohamed uvědomil, že koně jsou pro jeho zemi existenční nutností, a k tomu, aby se s tímto faktem ztotožňovali všichni, bylo nejlepším prostředkem náboženství. **Arabský kůň** - je příkladem čistého plemene. Má v sobě krev starých koní iránských a v průběhu věků mu nebyla přimíšena krev koní z jiné plemenné skupiny, protože si to Arabové dokázali po celá

staletí uhlídat. Snaha o udržení čistoty krve vedla k příbuzenské plemenitbě, jejíž negativní důsledky byly vyrovnávány velmi tvrdým odchovem.

Je to kůň o výšce 148-160 cm, čtvercového rámce a ušlechtilých tvarů. Typickým znakem je tzv. "štičí hlava".

Zakladatelem plemene arabského plnokrevníka je pět klisen Ku-Hai-Lan (Kohejlan), Sak-La-We (Siglavi), U-Baj-Jan (O Bajan), Had-Ban (Hadban) a Ham-Da-Ne (Hamdaní), se kterými prchal Mohamed z Mekky do Mediny a podle nichž bylo pojmenováno pět rodů, tvořících výkvět tohoto plemene.

Nejvíce se cení příslušníci linie Kohejlán, kteří jsou mezi arabskými koni nejmohutnější, většinou hnědáci. Dále pak příslušníci O Gajan, sice menšího vzrůstu, ale vzácné ušlechtilosti. Hamdaní jsou převážně bělouši a vyznačují se vytrvalostí v rychlém klusu.

Arabský kůň, tvrdě vychovaný, je velmi skromný a vytrvalý; říká se, že i v největších vedrech při skromném krmení a napájení dokáže urazit až 150 km denně po mnoho dnů za sebou.

c) koně s krví arabsko - berberskou (starošpanělský, kladrubský, lipický, Orlovský a Ruský klusák, mustang)

Kůň starošpanělský - chovaný původně na Pyrenejském poloostrově z divokého koně berberského. Typická je pro něj klabonosá hlava a velmi vysoký chod.

Kůň kladrubský - je nejstarší a jediné české plemeno. Vznikl křížením domácích klisen se španělskými hřebci.

Je to mohutný kůň s typickou těžší klabonosou hlavou a neznatelným kohoutkem. Chová se v barvě bílé (Generale, Generalissimus, Sacramoso) a černé (Sacramoso, Solo).

Kůň lipický - byl vychován v hřebčině Lipica. Vznikl křížením domácích koní s iránskými, španělskými a arabskými koni. Je to menší až střední kůň (164 - 167 cm), s dlouhým, vysoko nasazeným krkem, bílé nebo černé barvy. Dnes se chová v osmi kmenech (Maestoso, Favory, Conversano, Neapolitano, Pluto, Siglavi, Incitano, Tulipan).

Orlovský klusák - byl vyšlechtěn v hřebčině Chrenovaje ve Voroněžské oblasti složitým meziplemenným křížením. Je to kůň středního rámce s výškou 160-165 cm, s ušlechtilou hlavou, nejčastěji bílé barvy.

Ruský klusák - byl vychován v SSSR křížením orlovského a amerického klusáka. Chová se ve třech typech (mohutný, střední, sportovní).

Mustang - vznikl ze zdivočelých španělských koní, kteří byli na americký kontinent dovezeni po r. 1492. Je to kůň malého až středního rámce (cca 153 cm). Je neobyčejně otužilý a rychlý, má nezkrotný temperament a pevnou vůli.

d) koně s krví anglickou - anglický plnokrevník a polokrevník

Anglický plnokrevník

Vznikl křížením koní domácích klisen s koňmi orientálními na přelomu 17. a 18. století.

Zakladateli tohoto plemene byli tři hřebci a asi sto klisen (tzv. Royal Mares). Jejich potomstvo vyniklo nadprůměrně jak na dostihové dráze, tak v chovu. Všichni tito koně počínaje r. 1680, jsou registrováni v prvním svazku plemenné knihy nazvané General Stud Book, který byl uzavřen r. 1791. Praotci anglického plnokrevníka se stali tito tři hřebci:

Byerley Turc - byl ukořistěn při obléhání Vídně v tureckém táboře. Narodil se okolo r. 1680 a je nejstarším ze tří zakladatelů. Jako plemeník působil od r. 1689.

Darley Arabian - byl zakoupen v Syrské poušti u Damašku r. 1712. Roku 1713 byl převezen do Anglie, kde zanechal rozsáhlé potomstvo. Je zakladatelem nejdůležitějšího kmene anglického plnokrevníka. Z jeho linie pocházel slavný ryzák Eclipse.

Godolphin Barb - narodil se okolo r. 1724 a nebyl to arab, ale berber, proto se také nazýval Sham (nepravý). Není jisté, zda byl francouzskému dvoru věnován nebo zda byl uloupen. Faktem však je, že se nelíbil, a proto tahal po městě káry s vodou. V r. 1730 se dostal do hřebčína lorda Godolphina, kde se používal jako prubíř. Jeho sláva se datuje od doby, kdy byl

připuštěn s plnokrevnou Roxanou (jelikož plnokrevný hřebec k tomu určený se zdráhal). Z Roxany se po něm narodil hřebeček Cade, který již jako dvouletý vynikl na závodní dráze. K produkci dostihových koní působil do r.1753, jeho rod je nejslabší.

Anglický plnokrevník je vysoký 160-180 cm, je pro něho typická dlouhá spěnka, což mu zajišťuje pružný chod. Význam tohoto koně spočívá v jeho rychlosti na kratších a středních tratích.

Mezi anglické plnokrevníky nemůže být zařazen kůň, jehož všichni předkové nejsou zapsáni v plemenné knize.

Anglický polokrevník - je kůň lehčího, ušlechtilějšího typu, který vzniká pářením koně plnokrevného s teplokrevným. Používá se především jako kůň jezdecký nebo lehký kočárový. Pokud se jeho exteriér blíží koni plno- krevnému, říkáme, že je "vysoko v krvi".

(Furioso, Przedswit, North Star, Nonius, Gidran ...)

Vývoj jezdeckví

Nejprve se kůň lovil. Pak se začal chovat pro maso. V mladší době kamenné se již využíval k tahu i pod jezdcem. K tahu se používala vidlice - rozdvojená větev, která tvořila primitivní sáně. 4.tis.př.n.l. - čínský císař Fo-Hi (první záznamy o domestikaci)

14.stol.př.n.l. - Kukkulišova zpráva pro hethického krále o výkonnosti koní ukazuje na vysokou úroveň chovu koní

Persie, Asýrie - asyrská vojska (vynikající jízda)

1700 př.n.l. - z Malé Asie přišli Hyksové a svými nájezdy na dvoukolových válečných vozech si podrobili faraonův trůn.

559-530 př.n.l. - koňská pošta (2100 km; vzdálenost stanic byla od sebe na den jízdy)

Řecko - Trojská válka, olympijské hry (jízda na neosedlaných koních); válečníci se na koních jen přepravovali, bojovalo se pěšky.

Xenophon - spisy "O jezdeckém umění" a "Jízdní velitel" Alexandr Makedonský - dostal od svého otce hřebce jménem Bukephalos na kterém se nikdo neudržel. Na tomto koni si podmanil Persii a vtrhl i do Indie. Když hřebec uhynul, tak mu nechal postavit pomník.

Řím - doplatil na nedostatek kvalitního jezdeckva v bitvě u Canae kde zvítězil Hanibal proti přesile Římanů zásluhou rychlé jízdy.

Doba rytířská - chov těžkých koní (ardenští, vlámské...)

Jan Žižka - "spanilá jízda" (lehká oproti těžkooděncům)

Vznik střelných zbraní - definitivní konec rytířských brnění

1579 - založen hřebčín v Kladrubech

1580 - založen hřebčín v Lipici (vysoká škola španělská)

Marie Terezie - erární hřebčince, bezplatné připouštění hřebců, vypalování výžehů a pod.

Josef II. - zemské hřebčince, zvěrolékařská škola, vydávání hippologických publikací

18.stol. - rozmach koní v zemědělství

Využití koní ve vojsku vrcholilo koncem 19.stol. Požadavky vojenské správy měly nesporně příznivý vliv na rozvoj chovu koní a přispěly i ke vzniku nových plemen nebo rázů. Původní oddíly "těžkých jezdců" (kyrysníci, později karabiníci, granátníci atd.) a také "střední jezdeckto" (např. arkebuzíři) se přebudovaly na oddíly "lehké jízdy" (rejtaři, husaři, dragouni).

V 1.světové válce bylo využito jeden a půl miliónu koní, z nichž více než polovina byla v bojích zabita. Poslední velká jezdecká bitva byla svedena v roce 1915.

ZÁKLADY ANATOMIE A FYZIOLOGIE KONĚ

KOSTRA KONĚ - nejdůležitější krajiny těla koně (viz obr.)

SOUSTAVA TRÁVICÍ - vyměšování trusu a moče

Dutina ústní je vstupní branou zažívací trubice , která mění ve svém průběhu mnohokrát svůj průměr a má dvě velké výdutě - žaludek a slepé střevo.

Průměr se mění od jícnu; žaludku; tenkého, tlustého, slepého střeva ke konečníku. Je tvořena hladkou svalovinou. Jícen se přimyká na levou stranu průdušnice a po průchodu dutinou hrudní ústí do žaludku, který má obsah cca 15 litrů.

Játra - největší žláza - jsou uloženy v dutině břišní a spolu se slinivkou se kromě jiných úkolů účastní procesu trávení. Játra koně nemají žlučník. Žluč je vedena žlučovodem z jater přímo do tenkého střeva.

Slezina - je uložena poblíž levé břišní stěny a slouží jako zásobárna krve při tvorbě nových a odbourávání zestárých červených a bílých krvinek.

Ledviny - jsou uloženy po stranách páteře. Odebírají z krve škodlivé zplodiny látkové výměny a shromažďují je v močovém měchýři.

Slepé střevo - zabírá velkou část pravé poloviny dutiny břišní; probíhá v něm hlavní část trávení a jeho obsah je okolo 50 litrů.

Vyměšování trusu a moče

Trus odchází průměrně každé 2-3 hodiny a jeho celková váha za 24 hodin při běžném krmení je 10-20 kg, což činí 40-60 % pozřené potravy. Tvar nepravidelných elipsoidů vzniká formováním ve výdutích posledních částí tlustého střeva před konečníkem. Normální barva je zelenohnědá; trus je lesklý, soudržný.

Většina potravy projde zažívacím traktem za 30-48 hodin. Poslední zbytky mohou odejít až třetí nebo pátý den.

Moč koně je žlutavé barvy, bývá zakalená, vazká, velice typického zápachu. Kůň močí průměrně 8-10 litrů moče za 24 hodin. Při onemocnění může moč obsahovat různé příměsi (krev, hnis, cukr, bílkoviny atd.). Moč se tvoří při průchodu krve ledvinami, které řídí hospodaření vodou v těle a vylučují odpadní látky přeměny bílkovin (močovinu, čpavek, kys.močovou). Moč vytvořená v ledvinách prochází močovody do močového měchýře, který je uzavřen dvěma svěrači (z hladkého a příčně pruhovaného svalu) a ústí do močové roury. Kůň rád močí na místě, které může moč snadno vsáknout a kde se neroztříkne. Divocí koně močí a kálejí jen na určitých místech.

SOUSTAVA DÝCHACÍ A OBĚHOVÁ

Nozdry ohraničují dutinu nosní, kterou proudí vdechovaný vzduch, jehož koloběh po průchodu plícemi zde opět končí.

Průdušnice je uložena na dolním okraji krku a tvoří ji chrupavčité prstence. Větví se v pravé a levé plíci na průdušky, které končí plicními sklípky, kde dochází k výměně plynů.

Plíce jsou uloženy v hrudní dutině, jejíž stěny, tvořené hrudním košem, poskytují ochranu také srdci a důležitým velkým cévám. Hrudní dutina je oddělena od břišní dutiny šikmo uloženou bránicí, která je vlastně do jedné roviny rozprostřeným plochým svalem. Za jednu minutu projdou plícemi koně, který je v naprostém klidu, 32 litry vzduchu, při namáhavé práci 300-450 litrů. Dýchání slouží také k řízení teploty těla. V klidu má kůň 6-16 dechů za minutu (hříbata více, dospělí trénovaní méně).

Zásobení těla okysličenou krví obstarává srdeční sval, který jako jediný příčně žíhaný sval v těle má vlastní automatické řízení a nepodléhá vůli jedince. Srdce váží u trénovaných plnokrevníků 7-8 kg (t.j. 1,4 - 1,6 % při váze 500 kg).

Přední a zadní dutá žíla přivádí odkysličenou krev z těla do pravé předsíně, odtud jde do pravé komory, z pravé komory do plic, z plic do levé předsíně a po průchodu levou komorou proudí do velkých tepen, které ji rozvádějí po těle. U koně tvoří krev asi 7,5 - 10,5 % živé hmotnosti. Oběh krve zajišťuje zásobování tkání kyslíkem, živinami, odsun metabolických produktů a udržení běžné tělesné teploty (37,5 - 38,5°C). Zdrojem energie krevního oběhu jsou stahy srdečního svalu. Jejich frekvence je závislá na mnoha okolnostech (stáří, trénovanost, vzrušení ...). Hříbě po narození má 100-120 tepů, po 14 dnech 80-96 tepů, roční 48-56 tepů, dvouleté 40-48 tepů, čtyřletý kůň 32-40, 5-10ti letý 27-42, po 10ti letech 30 tepů v minutě. V klidu je na 5 tepů přibližně 1 vdech.

SOUSTAVA KOŽNÍ

Povrch těla koně je chráněn proti vnějším vlivům kůží, pokrytou převážně srstí. Jen málo míst je pokryto pouze řídkými chloupky, jako např. oba pysky, vemeno... Konečník, kopyto, ostruhy a kaštaníky jsou bez srsti. Nejjemnější chloupky jsou na pyscích, bradě, zadní straně spěnky a spodní ploše kořene ohonu. Na hřebenu krku vyrůstají dlouhé chlupy, tvořící hřívu, která je u divokých koní krátká, stojatá a bez kštice (špičníku). Na spěnkových kloubech v okolí ostruhy rostou silné chlupy - rousy. Ohon obrůstá žíněmi, nejdelšími chlupy těla. Oba pysky a okolí očí je řídce porostlé až 10 cm dlouhými hmatnými chlupy, které se nikdy nemají koním stříhat, protože podávají nervovému centru cenné informace, zejména při pastvě a seznamování s cizími předměty. K ochraně oka slouží spolu s očními víčky řasy. Na zimu narůstají chladno-krevným koním a primitivním plemenům v mezisaničích a na žuchvách hrubé chlupy, nazývané licousy.

Hlavní část srsti tvoří chlupy krycí. Na podzim rostou do délky a narůstá mezi nimi pod sada, která při línání na jaře vypadává spolu s nejstaršími a nejdelšími chlupy krycími.

Velice čile pohyblivé podkožní svaly koně dovedou pohybovat kůží na nejrůznějších místech. Na místech, kde se křížují výslednice tahu podkožních svalů, tvoří se chlupové víry, kruhovitě nebo protáhlého tvaru. Hříbata se již s víry rodí. Vznikají během nitroděložních pohybů vyvíjejícího se plodu.

Chlupové víry, které má každý kůň :

Čelní vír - bývá ve výši spojnice vnitřních koutků očí. Níže uložený - nedostatek temperamentu a naopak. Ke straně posunutý, níže uložený, mají koně s poruchou vidění nebo sluchu popř. s obrnou lícního nervu. Někteří koně mají dva až tři čelní víry, které jsou blízko sebe. Další vír na horním okraji čela je těsně pod kštici.

Horní hrdelní vír se nachází poblíže mezisaničích, na prsou jsou dva souměrně uložené chlupové víry. V každé slabíně je dlouhý slabí- nový vír, který je složen ze tří částí:

těsně nad kolenním kloubem začíná malým okrouhlým vírem, který pokračuje šikmo vzhůru do slabiny a je ukončen malým hřebínkem v délce 2-3 cm, probíhajícím na horním okraji slabiny souběžně s páteří.

Na zadním okraji hleně pánevní končetiny od hlezna dolů se táhne dlouhý vír, který je u některých koní vidět jen v zimě, kdy je delší srst.

Zkušenosti potvrzují, že způsob činnosti některých svalových skupin koně souvisí s počtem a tvarem chlupových vírů. (Dlouhé a souměrné víry na prsou - dobré chody; krátké víry - drobný chod)

KOPYTO A ZÁKLADY PODKOVÁŘSTVÍ

Myšlenka o ochraně kopyt přibitými pásky kujného železa je stará 15 století. Předešlé pokusy s jinými hmotami (kůže, lýko a pod.) zklamaly. V současné době se opět dělají pokusy s jinými materiály. Pro rovinné dostihy se osvědčily hliníkové podkovy a na travnaté nebo tartanové dráze se používají i podkovy nylonové.

Kopytní rohovina zdravých a dobře živých koní naroste za měsíc zhruba o 1 cm. Rohovina stěny kopytní narůstá ze škáry (pučnice kůže) na korunce a formuje se v rohovinu lístkovou,

rohové chodidlo narůstá ze škáry chodidlové a formuje se v rohovinu rourkovou. Na chodidle v místě, kde se stýká rohovina lístková s rourkovou, je asi 2 mm široký proužek nepygmentované rohoviny, tzv. bílá čára, která má pro podkování velký význam. Podkovák zaražený dovnitř od bílé čáry způsobí takzvané "zakování", což je zranění nebo zhmoždění škáry kopytní. Každé takové "zakování" je velmi nebezpečné a léčení jeho následků může trvat i několik týdnů.

Úhel přední části stěny kopytní s vodorovnou podložkou je u předního kopyta cca 45 a u zadního kopyta 50-55 stupňů. Je-li úhel menší - kopyto ostroúhlé a je-li úhel větší - kopyto tupoúhlé, což nelze úpravou kopyta příliš změnit, protože tvar kopyta je podmíněn úhlem kostí kopytních. Další odchylkou je těsné kopyto, které má hrany patkové od sebe vzdáleny méně než 1/5 chodidlového okraje. Vzniká přílišným seřezáváním škáry kopytní nebo hnilobou střelky a může vést ke kulhání, způsobenému vleklým zánětem škáry kopytní. V počátečním stádiu lze léčit těsné kopyto podkováním pantoflicí s rameny vně vyhnutými od vodorovné roviny, pohybem koně v měkké půdě, popř. kopytními řezy. Plné kopyto má chodidlo rovné, které není klenuté nahoru. V nejhorším stupni má chodidlo vypuklé dolů. Plné kopyto se nedá změnit v kopyto normální. Vyžaduje speciální kování, aby kůň mohl vykonávat alespoň tažnou práci v kroku. Po schvácení kopyt se může vyvinout "schvácené kopyto", které vyžaduje speciální kování a silně omezuje výkon koně. Při vleklém zánětu kůže na korunce dochází ke změnám kopytní rohoviny, která je popraskaná a drobivá a vytváří se tzv. drsná stěna. Rozštěpy vznikají při poruchách tvorby normální rohoviny, kdy praská vadný drobivý roh, při vadných postojích, nesprávném kování a pod.

Odstranění narostlé rohoviny a překování koní podkovaných a úprava kopyt koní nepodkovaných se provádí podle potřeby po šesti až osmi týdnech.

Podkování kopyta je v podstatě nutné zlo, kterým sice chráníme rohovinu před nadměrným opotřebením, ale vzdalujeme rohový střel od půdy (zvláště při použití ozubů). Potom nedochází k normální mechanice pohybů kopyta: při došlápnutí kopyta na zem se zamáčkne rohový střel nahoru a rohové patky se vychýlí do stran. Když kopyto opustí podložku, rohový střel se vrátí dolů a patky dovnitř. Podkováky zaražené příliš vzadu omezují normální mechaniku pohybu kopyta a všeobecně poškozují rohovinu stěny. Nejlepší pro podkování jsou tedy co nejlehčí "lehké pantoflice", které se mají přizpůsobovat kopytu, nikoli kopyto podkově.

K mazání kopyt se dobře hodí každý nedráždivý tuk, Cornusan, čistá vazelína, popř. směs rybího tuku s vazelínou v poměru 1:3. Nikdy nepoužíváme minerální oleje, které dráždí kůži na korunce. Před kovááním a po velké práci je dobře dát do kopyta náboj, aby rohovina zůstala vláčná. Jako náboj se hodí namočená cihlářská hlína, čistý jíl nebo také kravské lejno.

Vysychání kopyta zamezujeme zamazáváním dírek po starých podkovácích kopytním tmelem, který se připravuje z včelího vosku a kalafuny.

FYZIOLOGIE KONĚ - pudy

Při používání koní ke sportu a k práci musíme respektovat jejich základní životní projevy. Ulehčí nám to postup při výcviku a prodlouží dobu jejich použitelnosti.

Kůň má vynikající zrakové schopnosti. Jeho zornice má na rozdíl od masožravců tvar vodorovně oválný, oči jsou po stranách hlavy, zorné pole je zhruba 320-330 stupňů; vidí tedy i některé pohyby končetin jezdce a bičíku, aniž otáčí hlavu. V pohledu dopředu nemá žádné "mrtvé pole". Za sítnicí oka má kůň zvláštní odrazovou ploténku, fungující jako zrcátko, takže každý paprsek projde sítnicí dvakrát. (Vysoká ostrost zraku - chvění papíru atd.)

Koně velice dobře vidí i za tmy, kdy člověk ztrácí orientaci. Zornice se mohou na rozdíl od člověka i jiných savců rozšiřovat a zužovat nezávisle na sobě. Ale pomaleji než u člověka se jejich oči přizpůsobují náhlým přechodům z ostrého světla do stínu a naopak. Koně dobře rozeznají barvu žlutou, fialovou, modrou, červenou, zelenou a bílou. Méně dokonalé je však vnímání trojrozměrného prostoru.

Neobyčejně pohyblivé ucho koně umožňuje příjem zvukových vln ze všech stran bez otáčení hlavy. Ostrost sluchu koně v porovnání s člověkem je několikrát větší. (Slyší i zvuky, které již lidské ucho nevnímá.) Kůň v rozčilení, při spatření neznámých věcí na dálku frká, odražené zvuky jej informují o vlastnostech zkoumaného předmětu. Nízké tóny působí na koně chlácholivě, vysoké, ostré tóny jako trest.

Kůž koně je sídlem smyslů pro hmat, pocit tepla a chladu. Hmat hraje důležitou úlohu při poznávání nejbližšího prostředí pomocí hmatných chlupů na obou pyscích a v okolí oka. Hmatový smysl v kůži umožňuje pobídky koně váhou, holení a bičem. Hmat v končetinách informuje koně o kvalitě půdy, po níž se pohybuje.

Čich koně je neodmyslitelnou pomůckou pro život ve stádě, pomáhá nalézt box nebo stání, klisně její hříbě. Uplatňuje se při projevech pohlavního pudu a podobně. Neznámé předměty kůň nejdříve očichává. Při výcviku mladého koně mu dopřejeme, aby si před skokem neznámou překážku nejprve očichal, než ji najedeme.

Sídlem chuti koně je sliznice jazyka a dutina ústní. Rozlišovací schopnost chuťová je u koní velice vyvinutá, což se potvrzuje v praxi např. vybíravostí koně v jakosti potravy a vody. U koně existuje spojka mezi smyslem čichovým a chuťovým, kterou představuje sliznice s chuťovými žlázkami v tenké spojce mezi dutinou nosní a ústní - navětrovací orgán. Jeho funkce se projevuje např. při zkoušení klisen (hřebci zvedají hlavu a natahují horní pysk).

Z celé řady pudů koně jsou pro výcvik nejdůležitější:

stádový pud - jeho projevem je také napodobování jeden druhého

pohlavní pud - souvisí se snahou o zachování druhu; ve výcviku, odchovu i práci sebou přináší řadu těžkostí (souboje hřebců, spol. transport, ustájení ...)

pud potravní - souvisí se snahou o sebezáchovu; lze jej využít při výcviku (podání pamlsku)

pud obranný - souvisí rovněž se snahou o sebezáchovu; musíme jej překonávat již při první úpravě kopyt hříběte, prvním sedlání, uzdění, kování a pod.; jeho útlumu docílíme laskavým zacházením, podáním pamlsku a dále úměrným zvyšováním požadavků výcviku

mateřský pud - se projevuje zejména silně u klisen, které poprvé rodí, mají o hříbě strach a projevují nedůvěru k ošetřovateli, který vejde do boxu; někdy na něj i zaútočí; u divoce žijících koní ve volné přírodě klisny obklíčí hříbata, která jsou ve středu stáda a kopáním je brání před nebezpečím, jestliže stádo nemůže uprchnout; klisny, od nichž byla odstavena hříbata, vyžadují dohled, aby neprchly z pastviny do stáje, protože je hledají

PLEMENITBA KONÍ - chov koní v ČSFR

Nejdůležitější chovatelské pojmy a výrazy :

standart - souhrn požadovaných vlastností u jednotlivých plemen

proměnlivost - vlastnost příslušníků určitého živočišného druhu lišit se od příslušníků téhož druhu některými detaily (velikost, tvar, zbarvení)

druh - skupina zvířat, která jsou si podobná a jsou schopna se mezi sebou rozmnožovat

plemeno - skupina zvířat patřících ke stejnému druhu; mají stejný fylogenetický původ, shodují se v určitých tvarových znacích a vlastnostech

bastard - produkt páření dvou druhů zvířat

rás - skupina zvířat patřících k určitému plemenu, které bylo převedeno do jiných podmínek

chov - výraz používaný místo výrazu rás

kmen - skupina jedinců samčího pohlaví, kteří se od ostatních příslušníků téhož plemene liší tím, že nad ně vynikají určitou vlastností a svým původem směřují na jediného předka (Furioso)

linie - početná skupina zvířat určitého plemene odvozená od společného předka, odlišující se svými vlastnostmi od ostatních zvířat téhož plemene

rodina - skupina zvířat pocházejících od společného samčího předka

čistokrevnost - označení zvířat, jejichž předkové se nepáрили s příslušníky jiných plemen

plnokrevnost - označení pro zvířata s vysoce ušlechtilými a cennými vlastnostmi, která se chovají v čisto- krevné plemenitbě

polokrevnost - používá se u koní ve speciálním slova smyslu; je to název pro produkt páření plnokrevníka s teplokrevníkem

Základní způsoby plemenitby

plemenitba čistokrevná - (liniová,meziliniová,příbuzenská [úzká, blízká,vzdálená])

křížení - (mezidruhové,meziplemenné,zušlecht'ovací,tvůrčí,vyhlazo- vací,užitkové)

Říje, březost klisen, zkoušky březosti, vývoj plodu a porod

Říje je fyziologický pochod doprovázený změnami v chování klisny a dalšími příznaky. U klisen trvá 3-10 dnů; vrchol se dostavuje uprostřed jejího období. Není-li oplodněna, opakuje se asi za 3 týdny; po ohřebení již za 7-11 dnů. Pro ověření říje se klisna zkouší zkušebními hřebci u bezpečnostní stěny. Pokud se říje u klisny neprojevuje, je nutno ji vyvolat uměle (masáž vaječníků, výplachy).

Březost klisny trvá v průměru 333 dnů. Je to doba od oplození vajíčka po porod. První známkou zabřeznutí je nedostavení se říje. Březí klisna je klidnější, tišší, pomalejší, lépe žere a její výživný stav se nápadně zlepšuje. Později se klisně zvětšuje objem břicha a klisna se stává opatrnější. O tom je-li klisna březí se můžeme přesvědčit :

rektálním vyšetřením - zcela spolehlivě v 8.a 9.týdnu

Albrechtsenovou metodou - použití v 6.a 8.týdnu (kontrola stavu pochvy pomocí poševního zrcadla)

Cubiniho metodou - chemická zkouška (rozbor moče)

Aschheimovou metodou - biologická zkouška použitelná za 3-4 týdny

K oplození vajíčka dochází nejčastěji ve vejcovodu. Oplozené vajíčko pak putuje dále do dělohy, kde se začne vyvíjet v embryo. Zárodek bývá většinou uložen v pravém děložním rohu. Do čtyř měsíců se vyvíjí jen velmi pomalu, ačkoliv už v tomto stádiu je plod zcela diferencován a má zřetelně vyvinutý trup i končetiny. Před porodem sejmeme klisně podkovy (alespoň zadní). Klisny rodí většinou v noci, proto je nutné klisnu před ohřebením hlídat, aby nerodila sama - bez pomoci. Příznaky blížícího se porodu jsou :

zvětšování mléčné žlázy, měknutí vazů po obou stranách ocasu, objevení se několika kapek odměšku jantarové barvy na strucích nebo mléka. Klisna je před porodem neklidná, potí se, často si lehá a vstává. Během příznaků blížícího se porodu je třeba omýt vlažnou vodou stydké pysky. Klisny rodí většinou v leže a při normální poloze hříbete (hlavičkou napřed, hřbetem k ohonu klisny) probíhá porod rychle a hladce.

Narozenému hříbětovi vytřeme nozdry a dutinu ústní vyvařenou houbou nebo vatou, zbavíme je popř. zbytků lůžka a podvážeme pupeční provazec asi 2 prsty od těla vláknem (hedvábí, silon), které je sterilizováno varem nebo několikahodinovým namočením ve směsi lihu a formalínu v poměru 2:1. Stejným roztokem polejeme pupek hříbete, což je dobré opakovat po dva až tři dny. Hříbě dáme klisně hřbetem k hlavě, aby je mohla olízat. Po porodu hříbě hlídáme do doby než samo vstane a začne sát.

Narozené hříbě je v průměru 100-105 cm vysoké a váží cca 50-60 kg a za 8 týdnů svoji hmotnost zdvojnásobí (klisna produkuje kolem 20 kg mléka denně). Hříbata se běžně odstavují po 5.- 6. měsíci.

Chov koní v ČSFR

Koně se chovají kromě tzv. zemského chovu také ve státních podnicích jako jsou hřebčiny, hřebčince a hříbárny.

státní hřebčiny - chovají stádo chovných klisen; k nim se přidělují vhodné plemenní hřebci (pipinieři)

statní hřebčince - jejich úkolem je udržovat plemenné hřebce a ty pak v připouštěcím období rozmístit a tím zajistit plemenitbu koní; sledují jak se hřebci uplatní v plemenitbě a starají se o udržení chovné a pracovní kondice hřebců a jejich způsobilosti v práci
státní hříbárny - jsou zařízení na pastevní odchov hřebečků, kteří jsou nakupováni ze zemského chovu.

Hřebečci se vykupují ve stáří čtyř měsíců a odchovávají se za zcela přirozených podmínek na pastvinách nebo v zimě ve výbězích. Ti, kteří mají nějaké vady, jsou vykleštěni a prodáni.

Hlavní plemenářské podniky v ČSFR

Hřebčín KLADRUBY byl založen v r.1580 Rudolfem II. jako vídeňský dvorní hřebčín. Do roku 1918 bylo jeho úkolem produkovat kočárové koně pro ceremoniální službu u vídeňského dvora. V současné době má kladrubský hřebčín tři stáda :

stádo kladrubských běloušů - má 5 plemeníků a 35 klisen; celkem i s dorostem cca 100 hlav.

stádo anglického polokrevníka - má 4 plemeníky a 100 klisen a s dorostem tvoří asi 300 kusů.

stádo speciální - slouží k produkci koní dostihových a koní sportovních. Má 1 hřebce, 15 klisen a cca 25 hříbat.

Ke kladrubskému hřebčínu ještě patří :

středisko chovu koní Kladruby n.L. - které bylo zřízeno na místo zrušeného hřebčince v Nemošicích. Chová se zde český teplokrevník.

odštěpný závod plemenářského podniku Kladruby - Písek

- je hřebčinec, jehož úkolem je zajišťování plemenářské práce v jižních Čechách.

hříbárny Nové dvory a Humňany

Hřebčín NETOLICE - podléhá plemenářskému podniku Veselí nad Luž. Jeho úkolem je chov nejtěžšího teplokrevníka a chladnokrevníka a v omezeném počtu chov sportovních koní. Mají 80 klisen pro chov českého teplokrevníka a po 20 klisnách pro chov chladnokrevníka a sportovního koně.

Hřebčín ALBERTOVEC - je pokračovatelem bývalého vojenského hřebčína v Hostouni na Šumavě, který produkoval jezdecké remonty pro vyšší sportovní účely. Po přestěhování se zde chovají angličtí plnokrevníci. Úkolem hřebčína je i produkce koní na export.

Hřebčín NAPAJEDLA - byl založen v r.1886 A. Baltazzim a v r.1937 ho koupilo ministerstvo zemědělství v Praze. Chová anglické plnokrevníky, v r.1967 byl začleněn do rámce plemenářského podniku Tlumačov. Plemenářský podnik TLUMAČOV - vznikl v r.1925 sloučením hřebčinců v Olomouci, Hodoníně a Opavě.

Hřebčín TOPOLČIANKY - chová lipicány a araby (Siglavi., Shagia..)

Hřebčín NOVÝ TEKOV - založen v r.1858 jako soukromý hřebčín (choval 100 klisen "vysoko v krvi"). Dnešním úkolem hřebčína je chov mohutného teplokrevníka na podkladě krve Nonia a chov klusáků.

Plemenářský podnik MOTĚŠICE - původně vojenská hříbárna založená v r.1923, která byla r.1927 přebu- dována na vojenský hřebčín. Ten přešel r.1959 do správy gen. řed. v Bratislavě. Dnes se tam chovají: polokrevníci (Furioso, Przedswit, North Star)

arabští polokrevníci (Dahoman a Gidran), kteří pochá- zejí z domácího chovu či importu.

Plemenářský podnik ŠAMORÍN - vznikl z bývalého státního hřebčince v Nitře. Má dvě střediska :

středisko zemského chovu koní v Šamoríně (Nonius;arabové;lipicá- ni;angl. plnokrevník)

středisko chovu anglického plnokrevníka v Květoslavově.

Plemenářský podnik Spišská Nová Ves - chová polokrevníka kmene Nonius, araby, lipicány a koně horské.

VÝKONNOSTNÍ ČINITELE

TĚLESNÁ STAVBA - exterieur (stavba těla, barvy a odznaky), určování a odhad stáří koní.

K posuzování koně patří jeho tělesná stavba, barva s odznaky, mechanika pohybu, určování stáří podle zubů a celková harmonie tělesných tvarů.

Stavba těla

Celková stavba těla má být souladná, harmonická. Tuto harmonii však nelze posuzovat u všech plemen stejně.

Dobře stavěný kůň má být o něco delší, než je jeho výška v kohoutku. (Rozeznáváme koně: dlouhé, přiměřeně dlouhé, čtvercové stavby a krátké) Klisny mají být o něco delší než hřebci. Důležitý je poměr mezi délkou hřbetu a zádě. (Dlouhý hřbet je nepříznivý pro nošení břemen, krátká zád' pro rychlý pohyb.) Správně stavěný kůň má nejvyšší bod kohoutku o 1-3 cm výše než je nejvyšší bod pánve. Je-li tomu naopak je kůň "přestavěný". Je-li však nejvyšší bod pánve nápadně nízký - kůň s příliš nízkou zádí. Poměr výšky předku a zádě koně má značný vliv na zatížení končetin a na rovnováhu koně. (Klisny mají zád' o něco výše než hřebci a přestavenost není u nich tak velkou závadou jako u hřebců.) U dobře stavěného koně má být hloubka (tj. vzdálenost nejvyššího bodu kohoutku od sterna tj. hrudní kosti) alespoň stejná jako délka končetin. Při posuzování tělesné stavby koní si všímáme nejdříve celku podle plemenné příslušnosti, přičemž posuzujeme typ, ušlechtilost, výšku, délku, šířku, sílu kostry, harmonii tělesných tvarů a teprve potom jednotlivé tělesné partie.

Hlava - je nejvýraznějším ukazatelem plemenného typu, ušlechtilosti a někdy i temperamentu a charakteru. Všímáme si její velikosti, tvaru, suchosti a jemnosti kůže. Velikost hlavy je u koně průměrně 1/3 výšky v kohoutku. Ušlechtilí koně mají hlavu pravidelně menší, sušší, s jemnější kůží, u huby a očí lysou, s velkým, výrazným okem a menšíma ušima. Velikost hlavy zpravidla nemá vliv na výkonnost koně. Rovněž tvar hlavy nemá zvláštní vliv na výkonnost koně, ale bývá důležitým ukazatelem jeho plemenné příslušnosti. Podle profilu rozeznáváme hlavy: rovné, poloklabonosé, klabonosé, ovčí, klínovité a štíčí.

Krk - Na krku koně si všímáme jeho délky, síly, tvaru a nasazení. Středně dlouhý krk měří asi 2/5 délky celého trupu. Ušlechtilá plemena, používaná k rychlé práci, mají krk v průměru poměrně delší než plemena primitivní a než těžká plemena. Typy krku : vysoko a nízko nasazený. Tvary krku : delší, mírně klenutý; dlouhý a tenký; krátký silný; masitý; labutí; a jelení.

Kohoutek - tvoří trnové výčnělky hřbetních obratlů. Podle vyvinutí těchto výčnělků rozeznáváme kohoutek vysoký, nízký, dlouhý, krátký, úzký a široký. (výrazný, nevýrazný) Pro pevnost hřbetu je příznivý kohoutek poměrně vysoký, výrazný, dlouhý, s nenáhlým přechodem ve hřbetu. Kohoutek má větší význam pro koně jezdecké než tažné. Dobře vyvinutý kohoutek sahá až ke 14 obratlu.

Hřbet a bedra - tvoří střed trupu koně. Hřbet má být kratší, pevný a široký. Bedra mají být rovněž kratší, široká a dobře klenutá. Odchylkou od správného hřbetu je "měkký hřbet" (lehký, protáhlý nebo prosedlaný). Pokud jde o šířku, mluvíme o hřbetu "širokém, úzkém a ostrém". Opakem měkkého hřbetu je profil "konvexní" nebo "příliš klenutá bedra". Mluvíme potom o hřbetu a bedrech "kapřích".

Zád' - je motor koně, který vyrábí pohyb a funkcí zadních končetin posunuje celé tělo vpřed. Má být proto silná, svalnatá, dlouhá, široká a má mít výhodný sklon. Do délky má tvořit asi 1/3 celé délky trupu. "Dlouhá zád'" je výhodná pro silný odraz a dlouhý, prostorný chod koně, podporuje tedy rychlost. Pokud jde o sklon zádě, rozeznáváme "zád' horizontální (rovnou), mírně skloněnou (méně než 25° a více než 15°) a zád' sráznou". Šířka zádě je velmi důležitá pro tažnou sílu koně, ale je výhodná i pro rychlost; zároveň je důležitá i její svalnatost.

Zádi, která nemá dostatečně vyvinuté svalstvo a svažuje se rychle ze svého středu(pohled zezadu) říkáme "střechovitá", opakem je "zád' štěpená".

Hrudník - má být hluboký, široký, s dobře klenutými žebry. Je schránkou pro nejdůležitější orgány, na nichž závisí výkonnost koně tj. pro srdce a plíce. Vpředu tvoří hrudník prsa koně a je ohraničen shora hřbetem, ze stran žebry a zdola kostí prsní (sternum). Hrudník široký v prsou, s dobře klenutými žebry nazýváme "široký". Opakem je hrudník "úzký a plochý" (s plochými žebry). Co do výšky, tedy od kohoutku ke sternu, má hrudník tvořit asi polovinu vzdálenosti nejvyššího bodu kohoutku od země. Takový hrudník nazýváme "hluboký" a v tom smyslu hovoříme také o koni "hlubokém" nebo naopak o koni "mělkém (nohatém)". Hloubka hrudní-

ku má být ve správném poměru k výšce. V průměru má obvod hrudníku u koní v chovné kondici měřit asi o 20 cm více, než je pásková výška v kohoutku. "Vnější obvod hrudníku" je ovlivněn výživným stavem koní, proto je třeba k tomu při posuzování koní přihlížet. Klisny jsou v průměru o něco hlubší než hřebci.

Břicho - koně má mít rovněž rozměry přiměřené celkovému výživnému stavu. Odchylkou od správných rozměrů je velké visící břicho při špatném nebo středním výživném stavu (tzv. "břicho senné") nebo břicho "vtažené (vykasané)" i při dobrém výživném stavu. Nutno však rozlišovat příčiny. Tak např. při pastvě je břicho, zvláště u klisen, vždy větší a při tréninku má téměř každý kůň břicho vykasané.

Přední (hrudní) končetiny

lopatka - má značný význam pro chod koně. Není skloubena s hrudníkem, spočívá pouze na vazech a svalstvu, které ji umožňují pohyb. Kývavým pohybem umožňuje přední končetině větší nebo menší předsun při pohybu. Závisí to na celé délce lopatky, na její poloze, na úhlu jejího skloubení s kostí ramenní a na délce kosti ramenní. Pro koně je výhodné, je-li lopatka šikmá, dlouhá a svalnatá, skloubená s kostí ramenní v úhlu asi 90°.

Kost ramenní - je s předráím skloubena kloubem loketním. Loket nemá být přitisklý k hrudníku a nemá ani značně vyčnívat. Spolu s lopatkou tvoří tzv. plec koně.

Předráím - má být dlouhé, silné (široké) a svalnaté. Jeho délku posuzujeme v poměru k ostatním částem přední končetiny. Poměr délky předráí a holeně určuje spolu s lopatkou a kostí ramenní prostornost a akci chodu koně.

Karpus - (kloub zápěstní - nesprávně "přední koleno") má být výrazný, přiměřeně velký, při pohledu zpředu široký, suchý, s nenáhlým přechodem v metakarpus(přední holeň). Při pohledu z boku nemá ani příliš vyčnívat, ani být plochý.

Přední holeň - (metakarpus) nemá být příliš dlouhá. Délka nemá přesahovat 2/3 délky předráí. Předností krátké holeně je, že šlachy, které se na ni upínají, netrpí tolik jako šlachy upínající se na holeň dlouhou. Dále má být holeň přiměřeně silná a po celé délce přibližně stejně široká.

Spěnkový kloub - má být široký, suchý a dobře konturovaný. Odchylkou je kloub nevýrazný s nálevkami tzv. "oblitý". (špatná konstituce nebo přílišná námaha)

Spěnka - je tvořena kostí spěnkovou. Má být přiměřeně dlouhá a silná a má svírat správný úhel s holení nebo s vodorovnou plochou. Délka spěnky a úhel spolu souvisejí, takže dlouhá spěnka bývá zřídka strmá. Délka spěnky nemá být větší než 1/3 délky holeně, úhel přední spěnky s vodorovnou plochou má být asi 45-50°, zadní spěnky asi 55°.

Korunka - tvořena kostí korunkovou je na přechodu spěnky v kopyto. Tento přechod má být téměř neznatelný a nemá rušit přímou linii, kterou má tvořit spěnka s předním okrajem kopyta.

Kopyto - má být úměrné velikosti koně, přiměřeně vysoké, se správným poměrem výšky patek a délky části nártní. Má mít pravidelný tvar tj. nemá být ani příliš široké, ani úzké.

Zadní (pánevní) končetiny - jsou spolu se zádi zdrojem pohybu a závisí na nich posun kupředu. Začínají kloubem kyčelním, pokračují kostí stehenní, skloubenou kolenem s kostí bérce, potom přecházejí v kloub patní(hlezenní), v metakarpus, kloub spěnkový, spěnku, korunku a kopyto.

Stehno - má být silné a svalnaté. Jeho délka má být ve správném poměru k bérce. (Delší stehno a větší úhel kolena jsou prospěšné pro tažné koně a naopak pro rychlé koně.)

Koleno - má být silné, široké a mírně odstávající.

Bérce - jejichž základ tvoří kost lýtková a vřetenní, mají být rovněž silné, s dobrým svalstvem. Stehno a bérce s dostatečně vyvinutým svalstvem jsou důležité pro sílu posunu. O koni s nedostatečně vyvinutým svalstvem říkáme, že má "málo kalhot".

Hlezno - (tarsus) je důležitý kloub, který je velmi namáhaný, a proto má být velké, dlouhé, široké a suché. Skládá se ze šesti kůstek, z nichž vzadu vyčnívá kost patní, na niž se upíná Achyllova šlacha. Přechod hlezna v bérce a na dolní části v holeň (metakarpus) má být široký, bez znatelného zúžení (hlezno s dobrým přechodem). Úhel hlezna má být 140-150°. Je-li menší, mluvíme o "šavlo- vitosti", je-li větší, mluvíme o "otevřeném hleznu".

Metakarpus - (nesprávně zadní holeň) má být krátký a silný. Dlouhá holeň neboli vysoko postavené hlezno sice nevadí, (podporuje větší rychlost) ale příliš namáhá hleznový kloub, zejména je-li slabý, šavlo- vitý nebo otevřený.

Zadní spěňky - jsou normálně o něco strmější než přední a s vodorovnou plochou svírají úhel asi 55-60°.

Zadní kopyta - jsou o něco užší a mají charakteristický tvar.

Stavba celého těla i končetin koně souvisí s jejich postoji, které mohou být pravidelné nebo nepravidelné. Postoj předních končetin má být při pohledu zepředu rovnoběžný a má probíhat kolmo k vodorovné ploše; tzn., že kolmice spuštěná ze středu horní části předramí k vodorovné základně má probíhat přibližně středem končetin po celé jejich délce. Tak budou všechny kosti a klouby končetiny rovnoměrně zatíženy. Vzdálenost obou předních končetin od sebe má být nejméně na šířku vlastního kopyta. Je-li větší vlivem šířky prsou, není to při pravidelném postoji závadou. Postoj zadních končetin při pohledu zezadu má probíhat obdobně jako u předních končetin v osách spuštěných ze středu horní části bérce. Odchyly postoje předních a zadních končetin viz obr.

Barvy a odznaky

Při posuzování exteriéru koní popisujeme i barvu a odznaky. Jejich podrobný popis může být za určitých okolností rozhodujícím pro identifikaci koní, zvláště není-li identita koně zajištěna uměle (výžehy). Barva a odznaky musí být u plemenných koní popsány v plemenné knize (základních listech) a všech dokladech o původu.

Zbarvení koní závisí na pigmentaci kůže a srsti. Celé tělo nemusí být stejně zbarveno na všech svých částech. U všech koní rozeznáváme barvu základní, odstín barvy, její sytost, a zvláštnosti (např. grošování, tečkovitost, prokvetlost a pod.).

Odznaky mohou být vrozené (nejčastěji albinotické) nebo získané. Koně mohou mít tyto základní **barvy** : ryzák, žluťák (Isabela), hnědák, plavák, vraník, bělouš vybělující a nevybělující, strakoš a albín.

Ryzák - má po těle barvu srsti ryzou různých odstínů od barvy světle ryzé až po téměř černou. Podle toho rozeznáváme ryzáky typicky "ryzé (červené), světlé, tmavé a černé". Hříva, ocas a spodky končetin mohou být stejné jako tělo nebo světlejší, někdy až téměř bílé, někdy též tmavší, nikdy však černé. Ani "černý ryzák" nemá černé žíně a spodky končetin, nýbrž vždy naryzlé.

Kůže je pigmentovaná.

Žluťák - (Isabela) má po těle barvu srsti žlutou nebo světle žlutou, *ocas a hřívu stejné barvy jako tělo nebo světlejší až bílé*, nikdy černé, což platí i o spodcích končetin. Kůže je většinou slabě pigmentovaná, někdy i bez pigmentu (světlá Isabela), oči jsou někdy též pigmentované, jindy nepigmentované (modré nebo červené). Rozeznáváme Isabely světlé a tmavší, které se podobají ryzákovi se světlou nebo bílou hřívou.

Hnědák - má po těle barvu srsti hnědou, světle hnědou, tmavě hnědou až černou. Podle toho rozeznáváme hnědáky se zbarvením "typicky hnědým, světlé, tmavé a černé". "Černý hnědák"

musí mít kolem huby a ve slabínách hnědou srst. "Srncí hnědák" má kolem huby, pod břichem a ve slabínách nápadně světlejší srst než po ostatním těle. Srst u něho bývá bez lesku, jakoby špinavá. Hnědáci mají vždy *černou hřívu a ocas* a mají mít i černé spodky končetin. Někteří však mají na dolní části končetin srst smíšenou se srstí nažloutlou, takže vychází nazelenalý nádech (zelené nohy). To je třeba v popisu uvést. "Světlí hnědáci" mívají dosti často "úhoří pruh". Kůže hnědáků je pigmentovaná.

Plavák - má po těle barvu plavou různých odstínů. Rozeznáváme plaváky "světlé, tmavší a šedé (myšák)". Plavák musí mít černou hřívu a ocas, má mít též černé spodky končetin a úhoří pruh. Někteří plaváci mívají též na bérkách, předramí nebo někdy i na karpu a hleznech atavistické proužkování (černé pruhy střídavé s plavými). "Šedí plaváci (myšáci)" se vyskytují u primitivních plemen.

Vraník - má po celém těle včetně huby a slabin srst i žíně barvy černé různé sytosti, čímž se liší od "černého hnědáka", který má okolí huby a slabiny nahnědlé. Kůže je tmavo-šedá.

Bělouš - má barvu bílou či částečně bílou na tmavošedě pigmentované kůži. Bělouše dělíme na vybělující a nevybělující.

Vybělující - se rodí jako černí nebo tmavě hnědí a postupně vybělují. Nejdříve hlava kolem huby a očních oblouků, dále slabiny, někdy i špičky hřívy a ocasu, pak krk a ostatní tělo. Podle stupně vybělení a přimíšení jiné barvy srsti rozeznáváme tyto odstíny: "bělouš (zcela bílý), žlutý, medový (hnědá), světle šedý (nepatrně černé), šedý, tmavo-šedý, smíšený a černý (Po těle černý, ale od hlavy vyběluje). "Tečkovaný bělouš" - tečky se objevují až po vybělení.

Nevybělující - zůstávají po celý život stejně zbarvení s nepatrnými odchylkami podle roční doby, popř. vysokého stáří. Po narození a vylínání hříběcí podsady mají svou definitivní barvu. Vybělující bělouši vybělují od hlavy, kdežto nevybělující mají tělo silně prokvetlé, ale hlava je tmavá.

Podle toho rozeznáváme tři druhy nevybělujících běloušů. Jsou to:

"**Červený bělouš**" - má hlavu, žíně ocasu a spodky končetin jako ryzák, tělo je silně bíle prokvetlé

"**Hnědý bělouš**" - má hlavu hnědou jako hnědák, žíně a spodky končetin černé rovněž jako hnědák, po těle je hnědá srst smíšená s bílou, která převládá.

"**Mourek**" - je podobný vraníku silně prokvetlému po těle, hlava, žíně a spodky končetin jsou černé. Název "mourek" je vžitý a stanoven pro pro odlišení od "černého bělouše", který je vybělující a vyběluje právě od hlavy na rozdíl od "mourka", který má hlavu vždy černou.

"Skvrnitý bělouš" - (dříve nazývaný "tygr" nebo "hermelín") má na bílé srsti po celém těle téměř pravidelně roztroušeny skvrny jiných barev (hnědé, černé nebo červené) asi velikosti dlaně.

Strakoš - je kůň s nepravidelně rozloženými většími plochami srsti bílé a jiných barev (strakoš červený, hnědý, černý)

Albín - je kůň s nepigmentovanou kůží, bílou barvou srsti, nepigmentovanými očima (červené nebo modré) a nepigmentovanou rohovinou kopyt. Albíni se rodí bílí na rozdíl od běloušů.

Odznaky nazýváme odlišnost barvy a srsti od základního zbarvení na některých částech těla. Podle jejich vzniku rozeznáváme odznaky vrozené a získané. Odznaky vrozené jsou většinou albinotické a vyskytují se zejména na hlavě a končetinách (viz obr.).

Odznaky získané mohou vznikat náhodně (po otlaku, jizvy apod.) nebo je člověk vyvolává záměrně pro upřesnění identity koní (výžehy).

Výžeh základního čísla plemenné knihy, pod kterým je plemenný kůň zapsán. Vypaluje se na levé straně krku.

Výžeh kmenový. Vypaluje se v levém sedle a sestává z označení otce zpravidla počátečním písmenem různého tvaru a jeho pořadovým číslem, které je v rodokmenu sice uvedeno číslicí římskou, ale výžeh z technických důvodů číslicí arabskou.

Výžeh rodový. Vypaluje se pod výžeh kmenový a udává plemennou nebo kmenovou příslušnost matky; je pro něj určena zvláštní značka.

Výžeh čísla hříběcího. Vypaluje se v pravém sedle a vyjadřuje, o kolikáté hříbě jde po dotyčném plemeníku.

Výžeh vlastnický. Stylizovaný státní znak a nad ním označení plemennářského podniku, kde se dotyčný kůň narodil a byl vychován, nebo pouze zvláštní znak dotyčného hřebčína. Vypaluje se na levé stehno.

U anglických plnokrevníků se vypaluje pouze výžeh kmenový, a to v pravém sedle, a pod ním číslo hříběcí.

Určování a odhad stáří koní

Stáří koní lze naprosto bezpečně zjistit pouze podle záznamu, kdy se kůň narodil. Pokud tento záznam není, musí se stáří koně odhadnout. Nejspolehlivější je odhad stáří podle zubů (je-li chrup pravidelný).

Dospělý kůň má 40 zubů, zubočet:

6 1 6 1 6

6 1 6 1 6

Klisny mají o 4 zuby (špičáky) méně než hřebci. Stáří určujeme hlavně podle řezáků. Kůň má na každé čelisti 6 řezáků, které označujeme (od středu) "kleště, středáky a krajáky". Stáří koně posuzujeme podle narůstání zubů, podle jejich výměny (mléčných za trvalé), podle třecích ploch (jamek a tvarů) a podle úhlu, který svírají zuby horní a dolní čelisti. Mléčné zuby se liší od stálých tím, že jsou bělejší a nemají krček.

Při narození má hříbě mléčné kleště. Za 5 týdnů narůstají středáky a do 9 měsíců krajáky. Mléčné zuby se otírají mnohem rychleji než trvalé. Ve stáří 1 roku mizí jamka na mléčných kleštích, ve stáří 1^{1/2} roku na středácích a ve 2 letech na krajácích.

Následuje **výměna mléčných zubů** za trvalé. Ve stáří 2^{1/2} roku se vyměňují kleště, ve stáří 3^{1/2} roku středáky a ve stáří 4^{1/2} roku krajáky. Do pátého roku narůstají hřebcům špičáky, takže kůň v 5 letech má úplný trvalý chrup.

Od 5 let nastává **stírání třecích ploch řezáků**, které se projevuje mizením jamek (jader).

V 6 letech jsou vytřeny jamky kleští dolní čelisti

V 7 letech jsou vytřeny jamky středáků dolní čelisti

V 8 letech jsou vytřeny jamky krajáků dolní čelisti

V 9 letech jsou vytřeny jamky kleští horní čelisti

V 10 letech jsou vytřeny jamky středáků horní čelisti

V 11 letech jsou vytřeny jamky krajáků horní čelisti

(Otírání řezáků horní čelisti není tak spolehlivým ukazatelem, jako je tomu u čelisti dolní.)

Otíráním zubů se mění i tvar třecích ploch. Až do 12 let mají třecí plochy tvar oválný. Od 12 do 18 let nabývají postupně všechny třecí plochy řezáků okrouhlého tvaru (ve stejném pořadí, jako mizely jamky). Od 18 do 24 let se mění třecí plochy řezáků ve tvar trojúhelníkový a od 24 let ve tvar podélně oválný. (Od 18 let je určování stáří nepřesné)

S postupem stáří koně se prodlužují čelisti a mění se úhel, který spolu svírají řezáky horní a dolní čelisti. Čím je kůň starší, tím je úhel menší.

"Záhryz" - je zářez na krajácích vzniklý tím, že se řezáky horní a dolní čelisti neotírají stejně. Objevuje se ve stáří 9 let, pak mizí a objevuje se zase v 15 letech.

Jakákoli nepravidelnost, zvláště pak :

"Štičí chrup" - přechází dolní čelist

"Kapří chrup" - přechází horní čelist

značně komplikuje nebo znemožňuje určování stáří koní podle zubů.

KONSTITUCE, TEMPERAMENT a CHARAKTER

Konstituce - představuje po stránce výkonnostní stupeň odolnosti vůči nepříznivým vlivům tělesné námahy a je závislá na anatomické struktuře i na fyziologické zdatnosti jednotlivých orgánů.

Konstituce jako výkonnostní faktor udává, do jaké míry může být kůň namáhán, aniž tím utrpí jeho zdravotní stav.

Podle druhu námahy jsou i jednotlivé orgány a části těla různě namáhány. Téměř u každého koně existuje v odolnosti jednotlivých orgánů určitý nejslabší bod, který udává maximální hranici koně, a je třeba jej bedlivě střežit, aby nedošlo k onemocnění a k dočasně nebo i trvale neschopnosti koně konat požadované výkony.

Temperament - a charakter jsou z biologického hlediska nervovou složkou konstituce, ale pro jejich specifický význam ve výkonnosti koní je nutno považovat je za samostatné výkonnostní faktory.

Temperament závisí na dráždivosti nervové soustavy různými popudy zvenčí. Jako výkonnostní faktor nám (teoreticky) určuje energii a vytrvalost, s jakou nám kůň bude provádět požadované výkony. Tak např. nejvyšším stupněm temperamentu "živého" je temperament "předrážděný (nervózní)" a nejvyšším stupněm "klidného" je flegmatický až apatický. Obě krajní meze nejsou příznivé pro výkony.

Ačkoli je temperament faktorem, který je dán přírodou, lze vhodným jednáním i nervózního koně uklidnit tak, že jeho temperament není vážnou závadou při vykonávání práce. Právě tak lze klidného koně špatným jednáním pokazit tak, že se stává nervózním. Flegmatický kůň se zřídka dá přimět, aby konal práci bez ostrých pobídek. Čím je kůň temperamentnější, tím je náročnější na správné, logické a jemné jednání člověka, aby nebyl pokazen nejdůležitější výkonnostní faktor, tj. charakter.

Charakter - (povaha koně) je v širším smyslu stupeň ochoty a spolehlivosti podvolit se vůli člověka. Projevuje se buď jednotně, nebo různě při rozdílných požadavcích člověka.

Charakter koně je nejdůležitějším výkonnostním činitelem. Stává se, že koně, kteří projevují při styku s člověkem zlý charakter, mají výbornou povahu při konání práce a naopak. Dobrá povaha může zvýšit výkonnost koně na neuvěřitelný stupeň, kdežto špatná povaha ji může snížit až na nulu. Značné chuti k práci se často zneužívá, což pak vede ke snížení výkonnosti (často trvalé). Buď koně pokazíme (okyselíme) nebo se předčasně opotřebuje.

Kondice - je současný výživný stav zvířete, při kterém je schopno určitého výkonu.

Dobrá kondice předpokládá dobrý zdravotní stav a správný poměr mezi výživou a požadovaným výkonem. Kondice může být "plemenná, výstavní, pracovní, závodní a hladová".

MECHANIKA POHYBU KONĚ

K posouzení tělesné stavby koně patří i jeho mechanika pohybu. Posuzujeme ji buď na koni volně puštěném nebo při předvedení "na ruce", nejlépe však pod sedlem (nebo v lehké zápřeži).

Podle nohosledu rozeznáváme tři základní chody koně: **krok, klus a cval**. Každá noha koně prochází při pohybu těmito fázemi: *odraz, pohyb nad zemí* (fáze vznosu), *došlap, nesení, podpírání a posouvání*. Ve všech základních chodech rozeznáváme tyto pojmy: *pravidelnost, čistota, prostornost, akce, kadence, kmih a ruch*.

Pravidelnost - chodu je stejnoměrné rytmické střídání končetin, při kterém se u žádné končetiny neprodlužují ani nezkracují jednotlivé fáze pohybu na úkor fáze jiné, a to jak časově, tak prostorově.

Čistota - chodu koně znamená zachovávání nohosledu a rytmu střídání končetin charakteristických pro dotyčný chod. Nečistoty jsou: *mimochod, rozložený klus a cval, nárok v kroku a klusu*.

Prostornost - chodu je délka kroku nebo cvalového skoku. Jde o vzdálenost stop od fáze vznosu do fáze došlapu téže končetiny. Závisí na mnoha faktorech, např. tělesné stavbě, chuti jít kupředu, a na akci, která z toho vyplývá.

Akce - je výška a způsob zvedání končetin. Podle toho rozeznáváme např. *vysokou, nízkou (plochou), střední* apod. Výška akce souvisí často s tělesnou stavbou.

Kadence - je počet kroků nebo cvalových skoků za určitou časovou jednotku. Může být *rychlá* nebo *pomalá* (nikoli vysoká nebo nízká). Při stejné rychlosti je rychlost kadence v nepřímém poměru k prostornosti chodu. Kůň nemá při zvyšování tempa (ruchu) zrychlovat kadenci, nýbrž zvyšovat prostornost chodu.

Kmih - je energie pohybu závislá hlavně na odrazu zadních končetin. Temperamentní koně mají od přírody sklon jít s kmihem a naopak. Nedostatky v kmihu mívají za následek i nečistotu chodu.

Ruch - vyjadřuje tempo neboli rychlost v dotyčném chodu. Rozeznáváme : *krátký, střední, zbystrěný (zrychlený)* ruch atd.

Základní chody koně

Krok - je nejpomalejší a nejméně namáhavým chodem koně. Tělo koně je v každé fázi v kroku nesené a podpíráno nejméně dvěma končetinami. Normální rychlost koně v kroku je 6 až 8 km za hodinu. (110 m za minutu)

Nohosled v kroku :

2 4 nebo 4 2

1 3 3 1

Ve všech chodech má kůň jít živě, stejnoměrně, pravidelným a čistým chodem.

"Mimochod" - je takový nesprávný chod, při kterém se zkracuje interval mezi pohybem laterálních končetin až na nulu.

Schéma mimochodu :

2 1 nebo 1 2

2 1 1 2

Do mimochodu přecházejí koně se strnulým svalstvem a tím i nepružným hřbetem, kterým chybí v kroku kmih nebo jej ztrácejí. (Koně s málo pravidelným pohybem nebo koně unavení) K přechodnému mimo- chodu dochází někdy při sjíždění mírných svahů, při požadovaném příliš rychlém ruchu v kroku nebo naopak při násilném zkracování ruchu u koní nedostatečně příježděných.

"Kohoutí krok" - je taková nečistota kroku, při které kůň trhne zadní nohou křečovitě vysoko vzhůru a při došlapu ji prudce spustí, takže náraz na zem je zvýšený. Vyskytuje se u jedné nebo u obou zadních končetin. Příčinou je buď nervové onemocnění nebo nejčastěji špánek.

"Kohoutím krokem" jde kůň buď trvale nebo jen dočasně, několik kroků. V klusu jde pak normálně. Někdy trvá "kohoutí krok" i v klusu.

"Plouživý krok" - se projevuje tak, že se zadní končetiny během doby vznosu nesprávně dotknou v určité fázi země.

"Nákrok" - může se vyskytovat i v klusu. Kůň podsunuje jednu nohu více než ostatní.

Klus - je druhý základní chod koně. Kůň ho v přírodě využívá pro poměrně rychlé překonávání dlouhých vzdáleností. Průměrná rychlost v klusu je asi 15 km/h (220 m za minutu) v rovném nebo mírně zvlněném terénu.

Nohosled v klusu :

1 2 nebo 2 1

2 1 1 2

Délka klusového kroku je tedy větší a kadence pomalejší než v kroku. Rychlost v klusu lze stupňovat zvyšováním prostornosti chodu nebo zrychlením kadence (popř. obojím současně).

"Rozložený klus" - zadní končetiny (u obou diagonál) došlapují o něco dříve než přední. Neslyšíme sice čtyři údery, ale dva rozmazané.

Kůň rozkládá klus při ztrátě kmihu, je-li unaven nebo nucen prostornost klusu zkracovat a není dosud tak přiježděn, aby uměl jít čistým krátkým klusem.

"Třídobý klus" - přední nohy klusají a zadní naznačují cval. Vzniká tehdy je-li od koně požadován rychlejší klus, než jakého je schopen nebo než jakým je ochoten v čistém klusu jít.

Cval - je souvislá řada skoků, které se pravidelně opakují. Je nejrychlejším a nejnamáhavějším chodem koně.

Nohosled ve cvalu :

vlevo vpravo

3 2 2 3

2 1 1 2

Poněvadž jsou ve cvalu jednotlivé končetiny nestejně namáhány, mění si kůň sám nohy na které cválá. To se děje ve fázi vznosu. Mění-li si kůň nohy častěji, znamená to, že je unaven nebo že ho některé nohy bolí. Při cvalu na obloucích nebo kruzích má kůň cválat vždy na vnitřní nohy. Cval na vnější nohy (tzv.kontracval) se požaduje při vyšších drezúrních úlohách k přezkoušení přejždě-

nosti koně. Rozpětí rychlosti ve cvalu je velké. V normálním terénním cvalu se pohybuje kolem 30 km/h (440 m/min.). Na kratších tratích může dosáhnout rychlosti 60 - 70 km/h.

"Křižování" - je nesprávné předsunování končetin. Kůň cválá vpředu vlevo a vzadu vpravo a naopak. Ke "křižování" dochází u remont, když se učí pod jezdcem cválat. U koní již přiježděných dochází ke "křižování" vlivem nesprávných, náhlých pomůcek jezdce. Kůň ve volnosti nekřižuje.

"Rozložený cval" - (čtyřtakt) patří mezi nečistoty chodů obdobně jako rozložený klus.

Diagonální nohy, které mají současně došlapovat, nejdou na zem současně, nýbrž zadní o něco dříve, takže slyšíme při každém cvalovém skoku čtyři údery místo tří. Kůň rozkládá cval, je-li unaven, zvláště při požadavku maximální rychlosti. Ztráta kmihu bývá nejčastější příčinou rozkládání cvalu, a to nejčastěji při větším zkracování cvalu, než jsou současné schopnosti koně.

Schéma rozloženého cvalu :

vlevo vpravo

4 3 3 4

2 1 1 2

Chody tzv. umělé

Základní chody jsou pro koně přirozené a nemusí se jim učit. Jsou však chody, které se sice občas vyskytují i při volném pohybu koně v přírodě, ale požaduje-li je člověk, musí se jim kůň učit. Jsou to **pasáž a piaf** (správně piafé). Tyto chody se od koně požadují jen při nejvyšším stupni drezúrního ježdění. Mezi chody umělé řadíme i tzv.figury vysoké školy španělské(nad zemí) a sem patří : **levada, mezair, croupada, courbeta, ballotada a capriola.**

PÉČE O KONĚ

KRMENÍ A NAPÁJENÍ

Úspěch výživy v chovu koní nezáleží pouze na správnosti složení krmných dávek, na pravidelnosti krmení, napájení a hygieně zvířat i stájí, ale i např. na odborných znalostech chovatele. Velký význam má také celkové životní prostředí, ve kterém jsou koně chováni.

Při krmení musíme mít také na zřeteli účel, pro který koně chováme (chov,dostihy) a ráz koně (teplokrevník,chladnokrevník). Dále je třeba rozlišovat, jedná-li se o plemenné hřebce, vysokobřezí klisny, kojící klisny, hříbata a pod.

Základní objemnou suchou pící je prvotřídní seno, z první seče, kosené před rozkvětem. Takové seno má optimální obsah bílkovin s esenciálními aminokyselinami a karotenem. Nesmí však obsahovat jedovaté plevelné rostliny (ocún, blatouch, pryskyřník, starček).

Jeho jakost závisí na botanickém složení, na době sklizně, na způsobu sušení a uložení.

krmné slámy - z jařin (ječná, ovesná), z luskovin (hrachovina).

- mají být čisté, zdravé a bez zápachu a podobně jako seno se nemají zkrmovat ihned po sklizni.

Sláma je nevhodná pro březí a kojící klisny, hříbata a koně s velkým pracovním zatížením.

zelená píce - její výživná hodnota závisí na botanickém složení. Rozlišujeme čisté kultury (jetelová, vojtěšková) a krmné směsky (trávní a pastevní porosty, jetelotrávy ap.). Zelená píce se má více spásat než zkrmovat. Nesmí být zapařená, namrzlá nebo znečištěná. Používá se jako doplněk k ostatním krmivům.

silážovaná píce - podává se v omezeném množství a musí být dokonale mléčně zkvašená. Koně si na ni musí postupně zvykat. Ze siláží je nejvhodnější kukuřice.

krmné okopaniny - nemají v krmné dávce příznivé dietické účinky, ale obsahují méně sušiny. Nejčastěji se používá krmná řepa, krmná cukrovka a brambory.

Z jadrných krmiv je základním nepostradatelným krmivem oves. V době jeho nedostatku jako částečná náhrada též proso a ječmen.

oves - je lehce stravitelný, podporuje tvorbu mléka a u hřebců má vliv na pohlavní aktivitu.

Zkrmuje se celý, aby mohl být při žvýkání spojen se slinami, což má za následek jeho dokonalejší stravení. Mačkaný se používá pro mladé nebo nemocné koně. Nikdy se nemačká do zásoby, žlukne !!! Čerstvý oves se zkrmuje po 8-10 týdnech.

ječmen - jako náhradní krmivo za oves, je hůře stravitelný, podává se šrotovaný nebo spařený.

žito - je nevhodné pro koně, způsobuje zažívací potíže a vyvolává teploty, U březích klisen může způsobit potrat.

kukuřice - má vysokou krmnou hodnotu a nízký obsah těžko stravitelné vlákniny, podává se šrotovaná ve směsi s ovsem a řezanou slámou. Při vyšších dávkách způsobuje pocení a snižuje výkonnost.

proso - u nás se používá zřídka a jen pro krmení chovných koní

bob - je vysoce bílkovinné krmivo, které se podává hlavně chladnokrevníkům. Před skrmováním se máčí.

hrách - má obdobné složení jako bob. Používá se pro krmení koní buď těžce pracujících nebo se špatnou kondicí.

lněné semínko - jako krmivo je vhodné zejména pro klisny po porodu nebo nemocná zvířata či zvířata v rekonvalescenci. Má regenerační účinky. Připravuje se z něj tzv. "mash", což je směs ovsa, pšeničných otrub, semínka, soli, a horké vody. Má vliv na výměnu a kvalitu srsti.

Z průmyslových jadrných krmiv, což jsou zbytky zemědělských produktů **se používají** :

sušené cukrovské řízky, sušené

bramborové vločky, pšeničné a žitné otruby, sladový květ, melasa, granulovaná krmiva a pod.

Krmiva živočišného původu :

mlezivo - je první potrava narozeného hříběte; má projímavé účinky. Klisna produkuje mlezivo 3-5 dnů, potom nabývá složení normálního mléka.

plnotučné mléko - má nižší obsah bílkovin a tuků než mléko kravské a liší se i složením bílkovin. Při nedostatku se přikrmuje mlékem kravským nebo kozím.

masokostní a krevní moučka - používá se většinou ve směsích, pro krmení po namáhavé práci. Plemenným hřebcům se podává i čerstvá krev.

rybí tuk - je bohatý na vitamín A,D; potřebují ho hlavně březí klisny a dorůstající hříbata.

Podává se ve směsi s jadrnými krmivy. Zvláště nutné je podávat rybí tuk při krmení špatným senem.

Minerální krmiva :

pícní vápno - obsahuje Ca a P; podává se do krmiva jen tehdy, jestliže v krmné dávce chybí fosfor a vápník a nebo když se krmí nekvalitním senem.

plavená křída - používá se při zkrmování kyselého sena nebo siláže; pomáhá udržet acidobazickou rovnováhu

krmná sůl - zchutňuje krmnou dávku a zajišťuje přísun sodíku do organismu; podporuje tvorbu trávicích šťáv a potlačuje poruchy trávení

Hipovit - je koncentrát obsahující specificky účinné látky (vit.

B₂, D₃, B₆, B₁₂, C, E, lyzén, niaucin, metienin). Do krmení se přidává v době zvýšeného zatížení a hříbatům a mladým koním ve výživě.

Napájení a denní doby krmení

Pro napájení používáme zdravotně nezávadnou pramenitou popř. říční nebo nepříliš tvrdou vodu studniční. Musí být bezvadné jakosti - teploty 10-12 °C, chladnější voda způsobuje trávicí poruchy a teplejší neuhasí žízeň. Denní spotřeba je asi 4-6 % živé váhy t.j. cca 20-35 l v celoročním denním průměru. Závisí na věku koně, pracovním zatížení, roční době, vlhkosti vzduchu atd. Doporučuje se napájet částečně před krmením aby se zajistila tvorba slin a chuť k žrádлу. Před ani ihned po práci se napájet nemá. Zpoceným koním dáme nejprve kvalitní seno, popř. vlažný nápoj z dietetických krmiv (2 kg ovsa, 1 kg pšeničných otrub, 0,20 kg lněného semene, rozvařených ve 3 l vody s hrstí kuchyňské soli) a počkáme až se uklidní a vychladne.

Kůň má malý žaludek a proto se musí krmit malými dávkami vícekrát denně. Nejčastěji se krmí 3 x denně. Doba krmení se má pravidelně dodržovat.

STÁJOVÁ HYGIENA

Pro výstavbu koníren platí směrnice vydané ministerstvem zemědělství. Píše se v nich že :

Při výběru staveniště příští stáje je nutné přihlížet k tomu, aby byla pokud možno na vyvýšeném, slunném a suchém místě, chráněném před prudkými větry, a aby místo vyhovovalo nákazovým hlediskům. Je třeba zajistit dostatek zdravotně nezávadné vody (40 - 60 lit. na koně a den). Konírny mají být odděleny vzájemně, popř. od jiných stájí živočišné výroby prostorou nejméně 15 metrů. Mini- mální užitkový prostor pro jednoho koně je 25 m³, min. užitková

plocha 7.5 m², rozměry stání 1.7 x 3.2 m, boxy pro jednoho koně nejméně 3.2 x 3.5 m.

Vyhovující teplota konírny je 10 - 15 °C, (min. 6 °C) nejvyšší relativní vlhkost 85 % , vyhovující poměr plochy oken k ploše podlahy je 1:12 až 1:16. Okna mají být ve výšce 1.8 až 2 m od podlahy, aby sluneční paprsky nesvítily koním přímo do očí. Podélná osa konírny by měla směřovat od severu k jihu. Stěny uvnitř je dobře omítnout na tvrdo pálenou cementovou omítkou. Podlahy je možno zhotovit z nejrůznějšího materiálu, v zásadě má být podlaha pružná, ale pevná, nepropustná a nesmí být chladná. Téměř ideální je podlaha z dřevěných špalíků.

Důležité je dobré větrání. Dveře stáje jsou vhodné dvoukřídlé, otevíratelné ven, rozdělené na polovinu, aby se horní částí křídla dalo větrat.

Základní péčí o koně je denní **čištění srsti, žíní a kopyt**. Přímé užívání hřebílek, zvláště ostrých, poškozuje kůži koně. Kůň se nejdříve očistí víchy ze slámy, které mohou být upleteny a navlhčeny z předešlého dne, potom teprve kartáčem, který se očistí o hřebílko. Nakonec se kůň otře utěrkou. Prach ze hřebílka se nemá vyklepávat přímo na podlahu, ale na navlhčené prkénko. Nejlepší je čištění koní na uvazišti mimo stáj. Některé bělouše je třeba často umývat vlažnou vodou a mýdlem. Hříva a ohon se rozčešou kartáčem. Kopyta se umývají po příchodu do stáje z práce, vyškrabe se bláto ze střelkových rýh a po uschnutí se kopyta namažou nedráždivým tukem. Okolí oka a nozder se otírá vlhkým hadrem nebo houbou. Stejně se ošetří řitní otvor a okolí (jiným, k tomu určeným hadrem nebo houbou).

Pro otužilost, čistotu srsti, popř. i jako kondiční cvičení je vhodné plavení koní. Teplota vody má mít nejméně 18 °C, kůň nesmí plavat s tažným nebo jezdeckým postrojem.

Koně před sedláním nebo zapřaháním mají být napojeni. Po návratu z práce vychladlé koně můžeme omýt, jinak se musí povodit, až oschnou. Koně krmíme až po umytí.

NEMOCI KONÍ - ošetření (koně a jezdce)

Zdravý kůň reaguje přiměřeně na prostředí a má normální držení těla. V noci si lehá (leží buď na břiše nebo na boku). Srst má lesklou a přiléhavou. Sliznice je hladká a oči jasné. Fyziologická činnost normální. Má chuť ke žrádlu a k pití.

Onemocnění koně se projevuje různými způsoby. Jedním z nich je změna chování (nervozita, flegmaticnost, křeče ..). Můžeme pozorovat nechutenství, průjem, zvýšenou teplotu, válení se, kašel... Srst bývá suchá, bez lesku a zježená; sliznice suchá popraskaná; objevují se výtoky (z očí, nozder).

Příčinou onemocnění mohou být např. poruchy ve výživě (nedostatek krmiva nebo jeho špatná kvalita), napadení organismu bakteriemi a viry; otravy (předávkování minerálními látkami); z fyzikálních příčin jsou to zejména náhlé (či dlouhodobé) teplotní rozdíly; různá pohmoždění, říznutí, výrony ap.

Nejzávažnější nemoci a vady koní

Mezi nejnakažlivější nákazy patří hřebčí nákaza (pohlavní nemoc), hřibecí (horečnaté onemocnění hříbat a mladých koní), infekční bronchopneumonie (onemocnění hříbat hlavně do stáří 5 měsíců), virové zmetání (ochrana očkováním), chřipka, anémie, tetanus atd.

Z nemocí přenosných na člověka jsou to: vzteklina, lysivý opar, sněť slezinná a vozhřivka.

Z nepřenositelných nemocí jsou nejběžnější koliky, černá zástava moče a schvácení kopyt (vznikají tehdy, je-li kůň v klidu několik dnů krměn plnou dávkou krmení a potom je použit na těžkou práci), různé katary, onemocnění kloubů, kopyt ap.

Mezi vady koní patří klkání, jankovitost, dýchavičnost, vadný charakter a další zlozvyky.

Ošetření (koně)

Kolika - (porucha trávení) je nejčastější chorobou koně. Je provázená bolestmi v dutině břišní. Může začít projevem nechutenství nebo neklidu. Kůň se potí, je neklidný, často se ohlíží, předními nohama hrabe, zadními kope směrem k břichu, často si lehá a má snahu se válet. Při **zácpové kolice** zleniví nebo zcela utichnou zvuky v dutině břišní. **Plynová kolika** je provázena prudkými křečemi postiženého úseku střeva. **Močová kolika** vzniká přeplněním močového měchýře, např. při ucpání močové roury močovými kamínky nebo pískem. ošetření - **Zavolat veterináře !** Před příchodem doktora koně provádíme nebo lonžujeme 2x po deseti minutách v klusu (v pomalém tempu) s přestávkou v kroku asi tři minuty. Zajistíme koni teplo (deku) popř. přikládáme teplé obklady na postižené partie. **Žádnou koliku nelze podceňovat !**

Černá zástava moče - vzniká obvykle po dni klidu, když se krmivo podává jako v pracovních dnech - bez ubrání jádra. Za několik minut po námaze se objeví strnulý chod, ztuhlost svalů na zádi, kůň vláčí zadní nohy po zemi, až upadne, silně se potí.

ošetření - **Okamžitý zákrok veterináře !** Koně je třeba vycévkovat (moč má barvu černého piva) a snížit zásobu bílkovin a uhlohydrátů organismu vydatným odběrem krve (10-12 litrů) a injekcí inzulinu. **První pomoc** spočívá v **zakrytí** koně houní a **prohřátí postižených svalových partií** teplou žehličkou.

Schvácení kopyt - je svérázná forma nehnisavého zánětu škáry kopytní. Vzniká náhle, bezprostředně po velké námaze, na niž kůň nebyl dostatečně trénován, zejména při vyšší teplotě vzduchu.

Schvácení kopyt - Vzniká též u koní, kteří dostali ve větší míře nevhodné krmivo (žito, nespařený ječmen nebo pšenici, plesnivé seno, velké dávky melasy), případně klisny po porodu. Postižený kůň stojí jako na jehlách, třese se a potí.

ošetření - spočívá v silném chlazení kopyt popř. odběru krve.

Záněty šlach - jsou vážným onemocněním. Lehčí případy lze vyléčit během kratší doby, těžší případy, kdy došlo k poškození vláken šlachy, se léčí celé měsíce. Počáteční, náhle vzniklý zánět šlachy s prudkými příznaky (bolestivost, otok, zvýšení teploty) přejde během několika dnů nebo týdnů v zánět vleklý. Otok se zmenší, zatvrdne, šlacha je vlažná a později nahmatáme zduření, kůň zpravidla již nekulhá. Po vychladnutí šlachy je nejvhodnější doba k léčebnému zákroku. Na menší poškození stačí ultrazvuk, vážnější stupně se musí blistrovat, což se někdy kombinuje i s pálením šlachy žhavým železem.

ošetření - První pomoc spočívá ve snaze snížit bolestivost, ochlazováním šlachy (obklady, stříkání, natření šlachy polysanovou pastou nebo vrstvou acetaphloxu, hlinou s octem).

Otlaky - jsou častým onemocněním a bývají způsobené sedlem nebo tažným postrojem. Vznikají v místech, kde dochází k nadměrnému tření kůže např. nízkou sedlovou rozsochou na kohoutku, ztvrdlou plstěnkou, nebo v místech kde dosedá ztvrdlá chomoutová podložka a pod. Příznakem je teplé bolestivé zduření, chlupy jsou v takovém místě naježeny nebo sedřeny. ošetření - studený obklad, Polysan, Acetaphlox.

Ošetřování ran - každá rána se má ošetřit 3% roztokem H_2O_2 , zvláště je-li silně znečištěna (píchnout sérum proti tetanu). Možno použít i slabý roztok $KMnO_4$, flavakrinu, 0.5% roztok chloraminu, chlorseptolu, merfenu, ajatinu, kreolinu, dále výluhem heřmánku, v případě nouze i některým silnějším lihovým nápojem. Před ošetřováním je nutné si umýt ruce. **Ránu nedráždíme** prohmatáváním, natíráním jódovou tinkturou, koncentrovaným lihem silnými roztoky H_2O_2 nad 5 %.

Nebezpečné krvácení - stavíme tlakovým obvazem podle pravidel pro žilní nebo tepenné krvácení. Není-li možno použít tlakový obvaz, stlačíme silně krvácející tkáň čistou rouškou (gázou...) až do příchodu zvěrolékaře.

Veterinární lékárníčka má obsahovat :

na ošetření ran :

H_2O_2 - 3% roztok - nejméně 250 ml(za 2 měsíce ztrácí účinnost)

septonex spray - 2krát

framykoin - prášek - 50g

rivalicin - prášek - 50g

hypegmangan - 20g

na ošetření ran a podlomů :

rivalicin - mast - 100g

etacridin - mast - 100g

zinková mast - 200g

na ošetření zánětu dutiny ústní :

kamenec hlinitodraselný - 50g (na 0.5 až 1% roztok)

na ošetření oka a zánětu spojivky :

Ophthalmoseptonex - mast - 1 tuba

Ophthalmohydrocortison - mast - 1 tuba

na ošetření zánětu kloubů a zánětu šlach :

Polysan - pasta - 1 kg

Acetaphlox - 2krát 100g

Plumbin - 10krát

obvazový materiál :

obvazy - šíře od 5 do 12 cm - 30 ks

vata buničitá - 200g

vata obvazová - 250g

nůžky zahnuté - 1 kus
pinseta anatomická - 1 kus

Ošetření (jezdce)

Při práci s koně (ve stáji, v sedle nebo v zápřahu) může člověk přijít k nejrůznějším zraněním. Většinou úrazů se dá předejít dodržováním bezpečnostních předpisů a nošením předepsané výstroje. Drobné oděrky je nutné vydesinfikovat 3% roztokem H₂O₂. Ostatní zranění a úrazy ošetřujeme podle pravidel **První pomoci**. O každém pádu nebo úraze je nutné učinit zápis v knize jízdy. U každého úrazu hlavy je nutno (není-li úraz vážný) doporučit návštěvu lékaře. Všichni členové mladší 18 let musí mít uzavřené úrazové pojištění.

DEFEKTY NA KONČETINÁCH

Návní kosti - jsou pakosti vzniklé zánětem okostice (po úraze nebo nadměrné námaze). Vyskytují se na předních i zadních holeních (nejčastěji na vnitřní straně předních holení). V akutním stádiu způsobují kulhání, později po zkostnatění pouze tehdy, tlačí-li na úpony šlach. Prodloužené návní kosti se nazývají **návní lišty**.

Nálevky - jsou měkké váčkovité zduřeninové na kloubech popř. na šlachových pochvách. Vznikají zmnožením a nahromaděním kloubního mazu při nadměrné námaze. Na hleznech se tvoří v horní polovině hlezna buď uvnitř, nebo vně, často i na obou stranách (nálevky křížové). Nálevky zpravidla nejsou bolestivé a kůň na ně nekulhá. Výjimku činí velké křížové nálevky, které mechanicky překážejí při ohýbání hlezna.

Kroužek - (prstýnek, průboj) vznikne při dlouhotrvajícím zánětu kloubu korunkového a jeho okolí. Jeví se jako pakost různé velikosti na kosti korunkové a po celém obvodu nebo jeho části. Bývá provázen kulháním.

Srnčí kost - je pakost na vnější straně hlezna blízko jeho přechodu v holeň. Nejčastěji se vyskytuje na slabých hleznech a signalizuje nadměrnou námahu. Kůň zpravidla nekulhá.

Šoška - (čepička) je váčkovitá zduřenina na patním výčnělku hlezna koně. Vzniká přílišnou námahou nesprávně stavěného hlezna (přitisklá patní kost) nebo úderem či opakovanými údery i při správně stavěném hleznu. Nezpůsobuje zpravidla kulhání, je spíše vadou krásy.

Pánek - je trvalé zduření šlach ohybačů po zánětu, většinou na předních končetinách.

Oblouček - na šlaše ohybače může být přechodného rázu, vymizí po vyléčení prudkého zánětu šlachy nebo jejího pouzdra.

Špánek - vznikne po zánětu části hleznového kloubu. Jeví se buď jako zduření, tvrdé, ostře ohraničené na vnitřní straně hlezna v místě přechodu v holeň (špánek viditelný) nebo pouze svými příznaky bez pozorovatelného zduření (špánek neviditelný), kdy kůň kulhá charakteristickým způsobem po vyvedení ze stáje. Po určité době se kůň často "rozejde" a kulhání vymizí.

Zaječí kost - je hromadný název pro zduření různého původu na zadní ploše hleznového kloubu pod kloubem patním. Může být způsobeno zánětem kůže, podkožního vaziva, kostního podkladu atd. Doprovodným znakem může být kulhání. Vyskytuje se u koní s úzkými hlezny a přitisklou patní kostí (v tomto případě kůň zpravidla nekulhá).

VÝSTROJ JEZDCE A KONĚ

VÝSTROJ JEZDCE

Jako každý jiný sport, tak i jezdecký vyžaduje speciální výstroj, která má být především účelná, hygienicky a zdravotně vyhovující a zaručující určitou bezpečnost. Každé odvětví jezdeckého sportu má předepsanou určitou výstroj.

Kalhoty - jsou nejdůležitější součástí jezdcovy výstroje. Mají být pohodlné, šité na míru, dostatečně dlouhé, a přes koleno volné, v kolenou přiléhavé, aby se jezdec při jízdě neodřel na vnitřních plochách kolen. Látka má být pevná, ale ne drsná, ostrá. Velmi dobré jsou jele- nicové

kalhoty, které jsou jednak trvanlivé, jednak se dají i dobře vyprat a zachovávají si stále svou vlácnost a jemnost. Zásadně nepoužíváme tepláky, jezdec se v nich snadno zpotí, lehce se shrnou a dochází pak k odřeninám.

Boty - jsou v pořadí důležitosti na druhém místě. Zásadně nenosíme na koně lakované boty. Mají tvrdou holeň, zatím co holinka jezdecké boty má být měkká. Může být v horní části vyztužená manžetou. Měkká holinka může být v horní části zevně opatřena poutkem pro zapínání ke knoflíku kalhot, aby se neshrnovala. Podrážka kožených bot nemá být vysoká, ale z jednoho kusu až k podpatku, který má být nízký. Naprosto nevhodné jsou gumové boty, protože jsou pro jezdce nebezpečné v případě pádu.

Kabát - má být pohodlný a zejména v zádech a průramcích nemá být těsný. Jeho délka nemá překážet jezdci v sedu. Proto mají jezdecké kabáty vzadu rozparek do výše jezdcova kříže.

Košile - se nosí bílé barvy, může být i krémově žlutá a patří k ní *jezdecká vázanka*, která se váže obdobně jako šálka. Může se upevnit sponou s jezdeckým emblémem. Nyní je povoleno nosit i vázanky uvázané "na uzel".

Pokrývka hlavy - může být při cvičných jízdách různá. Při skokových soutěžích se nosí lovecké čapky, při drezúrách nízký tvrdý klobouk - *cilindr*. Dorostenci při výcviku jsou povinni nosit pevnou jezdeckou přilbu.

Rukavice - patří k jezdecké výstroji jak při soutěžích, tak i při cvičné jízdě. Nejlepší jsou rukavice jelenicové, protože jsou měkké, jezdec v nich má cit, dají se dobře prát a zachovávají si stále své dobré vlastnosti. Chrání klouby jezdce proti odření a zabraňují prokluzování otěží na zpoceném koni.

Ostruhy - nejsou ozdobou, ale pomůckou jezdce. Správné umístění ostruhy je na horní části paty boty. Mají sloužit jako "prodloužená holeň" a ne jako prostředek pro trestání koně. Zásadně nepoužíváme ostruhy na mladé nepřiježděné koně. Nezkušenému jezdci ostruhy nepatří!

Bičik - je rovněž pomůckou jezdce. Má být jednoduchý, dostatečně dlouhý, bez zbytečných ozdob. Jedinou ozdobou může být zakončení držadla. Je nepřipustné používat bičíky příliš tenké, vyztužené ocelovou strunou, bičíky na konci opatřené olůvky, háčky nebo bičíky elektrické. Používání takovýchto bičků se považuje za surovost a na soutěžích je za to totální diskvalifikace jezdce.

UZDĚNÍ

Výstroj jezdeckého koně rozdělujeme na uzdění, sedlo a příslušenství. Podle druhu uzdění rozeznáváme uzdečky a uzdu.

Uzdečka

Se skládá z ohlávky, která má nátylník (buď v celku, nebo zapínací v týlu), čelenku, 2 vypínací lícnice a nánosník, který u mladých koní můžeme zapínat pod udidlem. Řemen nátylníku se rozdvouje v podhrdelník, který má na pravé straně zápinku, na levé zápřezku. Udidlo je stihlové, lomené s kroužky nebo s roubíky či olivami. Do kroužků nebo do oliv udidla je připojena otěž. Část udidla, kterou má kůň v hubě, se nazývá udítko. Vodicí řemeny pro řízení ze sedla se nazývají *otěže*, pro vedení koně ze země nebo z kozlíku *oprátě*.

Nauzdění a oduzdění - Uzdečku (s otěžemi a nákrčním řemenem) si navlékneme na levé předloktí. Ke koni přistoupíme z levé strany, sejmeme mu stájovou ohlávku, pravou rukou mu stáhneme (nebo přidržíme) hlavu za nosní kost. Otěže a nákrční řemen přehodíme koni přes hlavu. Pravou rukou, která stále drží koně za nosní kost, uchopíme uzdečku za nátylník. Do levé ruky vezmeme udidlo a mírným tlakem na čelisti koně se snažíme vložit mu udidlo do huby. Pokud se tomu brání, pomůžeme si palcem. Když kůň otevře tlamu, pravou rukou mu přetáhneme nátylník přes uši. Upravíme kšticí a hřívou a zapneme nánosník tak, aby se pod něj vešly pohodlně dva prsty. Podbradník zapneme tak, aby se pod něj vešla celá pěst. Při oduzdování postupujeme tak, že rozepneme nánosník a podhrdelník a celou uzdečku i s otěžemi sejmeme koni přes hlavu.

Uzda

Se liší od uzdečky tím, že má 2 lícnice stíhlové, 2 lícnice pákové (obě na obou stranách se zápinkami a zápřezkami). Stíhlové lícnice jsou kratší než lícnice pákové. Na ně se upevňují stíhlo a páka. Pákové udidlo má na horních kroužcích pro upevnění lícnic 2 háčky (pravý a levý), do nichž se zapíná podbradní řetízek. Před zapnutím skládáme řetízek tak, že jeden konec zapneme do pravého háčku a potom otáčíme druhým koncem řetízku ve směru hodinových ručiček tak, až se články složí na plocho. Pákové udítko bývá mírně prohnuto do oblouku nebo mívá žlábek pro jazyk. Otěže od stíhla se jmenují stíhlové a jsou na koncích sešity na sebe, páková otěž je sešita k sobě a má na sobě navlečenou posuvku, takže se dá zkrátit, a pak je možné ovládat koně jenom stíhlovou otěží. Při mírném napnutí pákových otěží má rameno páky s hubou koně (mezi horním a dolním pyskem) svírat úhel 45°. Je-li tento úhel menší, mluvíme o "ostrém" uzdění a naopak je-li větší mluvíme o "měkkém" uzdění. Řetízek má být vždy pod udítkem stíhla.

Udidla

Viz obr. Kompromisem mezi stíhlem a pákou je tzv. "**pelham**". Používáme k němu uzdečkovou ohlávku. Udítko má buď lomené, nebo rovné jako u páky, ale hýbla jsou otočná. Mají rovněž háčky pro podbradní řetízek. Do nejvyššího kroužku hýbla připínáme lícnice, do středního (největšího) stíhlovou otěž, do nejnižšího pákovou otěž. Pelham není tak tvrdým uzděním jako páka, ačkoli její funkci plní. Je možno ho používat také pro koně, které se špatně vedou, a to tak, že kroužky pro stíhlové otěže se spojí pevným poutkem s kroužky pro pákové otěže a do poutek pak připneme jednu otěž, což je pro jezdce jednodušší ovládání koně při jeho vedení. V poslední době se ve skokovém ježdění používá uzdění bez udidla, tzv. "**hakamore**", s kterým jsou koně dříve těžko ovladatelní i s velmi ostrým uzděním ovladatelnější, zejména proto, že jsou zbaveni bolesti v hubě a strachu z dřívějšího nejčastěji velmi ostrého uzdění. Hakamore je staré uzdění, které se používalo v primitivním ježdění, při němž šlo jen o vedení koně. Vedení koně na hakamore musí pozůstat z velmi jemných zádrží střídaných ihned s povolením otěží. Tak zůstává kůň v přirozené rovnováze, zatímco dřívějšímu ostrému uzdění se bránil tím, že se vrhal na ruku. Při nesprávném použití hakamore hrubou rukou, jestliže jezdec chce jezdit koně ve vysokém sebrání, jde kůň opět proti ruce a potom se vůbec nedá udržet.

SEDLÁNÍ - Sedla

Existuje mnoho druhů sedel. Dnes se nejvíce používá *anglický typ sedel*. Každé sedlo se skládá z kostry (dřevěné, kovové) s bočními a sedlím, sedlové podušky, posedlí, 2 velkých stranic s kolenními opěrami (u drezúrního sedla bez nich), 6 sedlových zápinek, 2 třmenových zámků a řemenů, 2 třmenů, podbřišníku, popř. s poprsníku. Vpředu má sedlo přední rozsochu (u kovbojských sedel vyúsťující v hrušku) a vzadu zadní rozsochu. Kovbojská, kozácká a jim podobná sedla se podkládají houní namísto plstěné podložky.

Od běžných sedel se odlišují sedla drezúrní, pikadorská (podobná sedlům rytířským) a sedla dámská. U sedel kovbojských, kozáckých a orientálních jsou obě rozsochy vyšší a strmější, posedlí kratší. (Jezdec spíše ve třmenech stojí - "vidlicový sed") Proto se v těchto sedlech jezdí většinou krokem nebo cvalet.

Skokové sedlo má poměrně krátké hluboké posedlí a vysokou zadní rozsochu. Jeho nejhlubší bod je blízko kohoutku a tím i těžiště koně. Stranice vysunuté kupředu podle velikosti jezdce jsou opatřeny kolenními opěrami. Vzadu mívají upevněny malé polštářky, které zabraňují klouzání holení příliš dozadu. Vycpávka pod stehny a kolena má být co nejtenčí, aby stehna a kolena ležela co nejblíže u koně.

Nasedlání a odsedlání - Před nasedláním uhladíme koni rukou srst v místě kam přijde sedlo. Nejprve dáme na koně dečku a to tak, že její první třetina leží přibližně na kohoutku koně. Na dečku lehce položíme sedlo a mírným tlakem na přední rozsochu ho i s dečkou dostaneme do

místa, kam patří (ihned za kohoutek). Obejdeme koně a zkontrolujeme zda dečka nebo plstěnka není shrnuta.

Nikdy nevytahujeme dečku z pod sedla směrem kupředu !!!

Potom zapneme podbřišníky tak, že nejprve zapínáme přední zápinku a pak zadní (skládá-li se podbřišník ze dvou popruhů, zapínáme nejprve přední). Řemen martingalu zapínáme do tenčího (nebo do druhého) popruhu. Upravíme si délku třmenů a třmeny necháme vytaženy. Sedlo dotahujeme tak, že nejprve dotahujeme zadní zápinku a potom přední. Při odsedlávání postupujeme tak, že vytáhneme třmeny, rozepneme popruh na kterém je navlečen řemen od martingalu. Vyvlékne martingal, rozepneme celý podbřišník a stáhneme sedlo z koně.

Třmeny - mají být dostatečně velké a těžké, aby je jezdec při vyklouznutí snáze našel, aniž by se musel na třmen dívat. Existují také třmeny s pojistkou, které se v oblouku otevrou, jestliže jezdec spadne a noha mu zůstane ve třmeni. U skokového sedla jsou nejvhodnější třmeny se šikmým třmenovým můstkem, které usnadní skokanský sed s uzavřením kolen a správnou polohou holení a chodidel.

Podbřišníky - (provázkové, popruhovité jednoduché nebo dvojité, praménkové, kožené) jsou na obou stranách zakončeny zápřezkami, kterými se zapínají do sedlových zápinek.

Obřišníky - mají na jedné straně zápinky a na opačném konci zápřezky, slouží k upevnění houně nebo příkrývky na neosedlaného koně. Obřišník pro voltiž má madla.

Podpínky - se vyskytují pouze u tažných a soumarských strojů !

Poprsníky - jsou dobré pro vyjížďky do terénu a u těch koní, kteří mají kratší a strmější kohoutek a sedlo by se jim mohlo sklouzávat vzad, zejména při jízdě do svahu.

Pomocné otěže

Systematická práce s koněm začíná jeho uvolněním a přivedením na pomůcky. U některých koní s nedostatky v tělesné stavbě nebo dříve nesprávně ježděných k tomu nestačí někdy ani umění jezdce, ani normální postup. V takovém případě je nutné použít některé z pomocných otěží. Účelem je koně uvolnit a přivést na otěže. Přestaneme je používat, jakmile koni zesílí a přetvoří se hřbetní a krční svaly.

Martingal - Pevný martingal je nejjednodušší pomocná otěž. Zapíná se do nánosníku uzdečky, **nikdy ne do kroužků stihla**. Nejčastěji se používá u málo nebo špatně přiježděných koní. Je vhodný spíše pro lonžování. Z pevného martingalu se vyvinul martingal s kroužky, který při správné délce neomezuje volnost krku koně, opravuje spíše nesprávnou činnost ruky, zejména když jezdec nevystihne okamžik odskoku a nejde dostatečně s pohybem koně.

Vyvazovací - otěže snižují krk koně, ale nedovolují mu zároveň dostatečně posunout kupředu nos.

Průvlečné - (jednoduché nebo dvojité) Jednoduchá průvlečná otěž je nejstarší pomocnou otěží, která je zapnuta do jednoho kroužku stihla a protažena kroužkem poprsníku do druhého kroužku stihla a odtud vede do ruky jezdce. Používá se zejména u křivého koně, který má sklony k jednostrannému přilnutí. Když kůň leží stále více na levé otěži, zapínáme jednoduchou průvlečnou otěž do levého kroužku a její konec držíme v pravé ruce (a naopak). Dvojité průvlečné otěže vede od podbřišníku přes kroužky stihla do jezdcovy ruky. Její působení je podobné jako u otěže jednoduché.

Chambon - je pomocná otěž, která nutí koně snižovat a prodlužovat krk a současně posunovat nos kupředu a dolů, vyklenout hřbet, podsadit zadní nohy, a v důsledku toho se pohybovat v přirozené rovnováze. Chambon prochází od podbřišníku přes nátylník do kroužků stihla a odtud buď na obřišník (při lonžování) nebo do ruky jezdce. Jde-li kůň s vysokým obráceným krkem vyvolává tato úprava tlak na týl a koutky koně. Při odporu koně proti uvolnění působí jezdec více chambonem, když se kůň uvolní, používá převážně normální otěže. Hlavním předpokladem je velmi citlivá, pohotová a na sedu nezávislá ruka.

TAŽNÉ POSTROJE - Druhy zápřahu

K vozatajskému materiálu počítáme postroje pro tažné koně, vozidla a příslušenství potřeby. Tažné postroje dělíme podle druhu na lehké (poprsní a lehké chomoutkové) a na těžší a těžké (chomoutové).

Chomoutový dvojspřežní tažný postroj - slouží pro těžší tah. Chomout má odpovídat tělesným rozměrům koně, aby ho při tahu neotlačil. Má dvě kovové lunety s výběžky pro oka pobočnic a dvě kleštiny. Může být rozpínací dole nebo také nahoře nebo bývá v celku, což je nejčastěji. Je vycpán z vnitřní a spodní části prošítou koudelí, zašitou v kůži. Pod chomout se podkládá poduška, obšitá kůží a vycpaná rovněž prošívanou koudelí.

Součástky k tahu : chomout, poduška (u kočárových chomoutků bývají někdy podušky součástí chomoutu), pobočnice, postraňky, zápřežné osmy.

Spojovací součásti : náhrbetník, náruční nákrčník, přední a zadní závěsky, zápřežné roubíky.

Součástky k zadržování : náojní kruhy s řetězy nebo náojní řemeny (u kočárů a jiných lehkých vozidel), některé mohou mít opěrné řemeny.

Uzdidla : postrojová ohlávka, uzdečkové udidlo dvojkroužkové nebo lomené pákové udidlo, dvojité křížové opratě.

Příslušenství : 2 houně 190 x 160 cm, 1 chomoutový klíč, 2 popruhy obříšnické s poduškami, stájové ohlávky, stájové řetězy, 1 dlouhý bič (pro kočáry a lehká vozidla bič obloukový).

Vozidla - hlavními díly jsou předek, zadek, vršek a brzda.

Předek - vozu sestává z oje, která může být vyjímatelná, z vozových ramen a vah. Na nápravě je přední oplín.

Zadek - vozu má nápravu, nápravové kloboučky, lounky, zákolníky, nápravník, kola, rozvorová ramena, zadní oplín a rozvoru, která spojuje zadek vozu s předkem.

Vršek - vozu má žebřiny nebo korbu, podlahový nosič, řetězové spínáky, podnož, sedátkovou truhlici (u selských žebřináků nebývala) a 4 líšně.

Brzda - bývá většinou na předních kolech, ale může být i na zadních.

Kočáry - jsou vozidla pro osobní dopravu. Mohou být dvoukolová nebo čtyřkolová; se střechou nebo bez ní.

Při sestavování koní do spřežního páru je nutno přihlížet k několika okolnostem. Je to především temperament koně, velikost koně, jeho mohutnost, způsob chodu, spolehlivost v tahu a barva koní.

Zapřahání - se provádí podle následujících pravidel :

- Koně ve stáji odvážeme a otočíme
- Chomoutový postroj se obrátí širší částí nahoru a navlékne se koni přes hlavu na krk. Na nejúžší části krku za hlavou se ihned otočí.
- Kůň se nauzdí postrojovou ohlávku, zapnou se všechny přezky a vnější opratě se zapne do udidla.
- Kůň se vyvádí ze stáje, a to náruční kůň v levé, sedlový kůň v pravé ruce.
- U oje se koně otočí.
- Sepnou se křížové opratě. Dolů se dává křížová opratě toho koně, který nese hlavu vysoko, nebo koně citlivějšího.
- Zapnou se náojní řetězy nebo řemeny.
- Vytáhne se z kroužku pravá tj. průběžná opratě u náručního koně a přehodí se přes sedlového koně.
- Zapnou se postraňky, přičemž se začíná vnějším postraňkem náručního koně a končí vnějším (levým) postraňkem koně sedlového.
- Kočí uchopí opratě a usedne. Na konec opratí si kočí sedne, aby mu nevypadly z rukou.

Při vypřahání je postup tento :

- Opratě dáme za řemen náhřbetníku.
- Povolíme náojní řetězy.
- Odepneme postraňky a potom náojní řetězy (řemeny).
- Rozepneme křížovky, pak konce opratí.
- Složíme jednotlivé opratě a zastrčíme do oprat'ového kroužku a pak vedeme koně do stáje. _

Druhy záprahu : - jednospřeží

- tandem (2 koně za sebou)
- random (3 koně za sebou)
- ruská trojka (3 koně vedle sebe)
- pickaxe team (1 + 2 koně)
- dvojspreží
- čtyřspreží
- pětispreží (maďarské - 3 + 2 koně)
- šestispreží
- sedmispreží (3 + 2 + 2 koně)
- a vícispreží

VÝCVIK JEZDCE A KONĚ

SED JEZDCE - (na jízdárně, v terénu a při skoku)

Sed je klidná, pružná, pohotová a na pohybech koně nezávislá balanc těžiště jezdce s těžištěm koně.

Pevný a pružný sed je prvním předpokladem každého ježdění. Jezdec může sledovat svým těžištěm koně jediné tehdy, bude-li sedět měkce, tzn. že jeho svalstvo bude uvolněno.

Při klidném postoji koně, v kroku, ve vysezeném klusu, ve cvalu v normálním (plném) sedu a při couvání je **trup** jezdce téměř ve svislé poloze. V lehkém klusu a v rychlejších chodech je trup jezdce nachýlen kupředu, aby mohl sledovat zrychlený pohyb koně. Při všech pohybech je **hlava** jezdce vzpřímena. **Brada** je poněkud vysunuta vpřed; **krční svalstvo** je uvolněno. Skloní-li jezdec hlavu a dívá-li se koni na nohy, vyhrbí současně záda, což vede k posunutí sedacích kostí nad zadní část sedla. Jezdec pak oddaluje rozkrok od přední rozsochy sedla a nemůže tak sledovat svým těžištěm koně. **Páteř** je v důsledku uvolnění **břišních svalů** mírně prohnutá kupředu. **Ramena** jsou přirozeně spuštěna a **hrudník** nepřepjatě vyklenut. **Stehna** jsou vnitřní stranou přiložena k sedlu a stočena dovnitř, takže **kolena** spočívají zcela, ale měkce na sedle. **Holeně** jsou přiloženy ke koni při zadním okraji podbřišníku, a to tak daleko vzadu, že podívá-li se jezdec přes koleno, nevidí téměř špičku své nohy. Polohu holení je možno měnit jen směrem dozadu, kdy přicházejí až za podbřišník. Zvláště ve skoku, vyžaduje-li to pohyb těla kupředu, to vede více k zesílenému přiložení holení v místě, kde se trup koně více rozšiřuje. **Chodidla** směřují špičkami do úhlu až 45° od koně. Nohy jsou v **kotníku** uvolněné a pružné a jsou vsunuty do třmenů až po nejširší místo podrážky. V terénu a ve skoku mohou být zasunuty ve třmenu téměř až k podpatku. **Pata**, hluboko prošlápnutá musí být vždy nejnižším bodem jezdce. Měkkého přiložení kolen při správné poloze holení se dosáhne tak, bude-li jezdec ve třmenech pružně našlapovat více na palec než na malíček.

Délka třmenů má být taková, aby měl jezdec pevný a hluboký sed. Příliš krátké třmeny nutí jezdce k posunutí sedu dozadu. Jezdec pak nemůže následkem přesunutí těžiště dozadu sledovat tělem pohyb koně, a proto dochází k rušení koně rukou. Příliš dlouhé zase vedou k tomu, že jezdec bez opření ve třmenech a pevného přiložení lýtek neovládá své tělo, ztěžuje koni pohyb a

ruší ho v hubě i ve hřbetu. Správná délka třmenů je taková, má-li jezdec při postavení do třmenů mezi sedacími kostmi a nejhlubším místem sedla asi pět až osm prstů volného prostoru, přičemž má hluboko prošlápnuté paty, pevně přiložené holeně, měkce sevřená kolena a rozkrok přiblížený k přední rozsoše.

Lopatky musí být uvolněné, aby **ramena** mohla být vlastní vahou volně spuštěna dolů.

Paže má být volná, tj. neopřená o krk koně, a nesmí se v **lokti** dotýkat trupu ani se od něho oddalovat. Pouze **předloktí** se lehce dotýká vnitřní plochou těla. Jen tehdy, je-li paže volná, může jezdec sledovat pohyb koňské huby a krku ve všech chodech. **Předloktí se záloktím** má svírat tupý úhel. Je-li však tento úhel velký, drží jezdec otěž příliš krátce a naopak. V prvním případě dochází často k rušení koně v hubě (hlavně nad skokem) a v druhém zase jezdec ztrácí možnost vést koně (hlavně po skoku).

Ruce drží otěž na vzdálenost nejvýše jedné pěsti před kohoutkem a nad ním. Otěž se drží lehce sevřenou rukou mezi malíkem a prsteníkem nebo pod malíkem.

Zápěstí jezdec nezaokrouhluje, nýbrž je ponechává v prodlouženém předloktí.

Lehký (stehnový) sed

Při přechodu z plného sedu do lehkého zkrátí jezdec poněkud otěže posunutím rukou po otěžích vpřed. Našlápne silněji do třmenů a nachýlí se kupředu. Tělo, lehce zvednuté a uvolněné v bedrech a kříži, se přiblíží rozkrokem více k přední rozsoše. (Rozkrok nesmí být vysoko nad sedlem) Holeně zůstávají na svém místě a zesílí se pouze jejich přiložení. Paže jsou klidné, pěsti jsou spuštěny o něco níže než normálně a jsou předsunuty trochu víc před kohoutek po obou stranách krku koně. Otěže jsou trochu více napjaty, ale spojení s hubou koně zůstává stále pružné. Přiložení kolen a holení zůstane celkem beze změny. Těžiště jezdce se přesune kupředu a přiblíží se těžišti koně. Sedací kosti se nedotýkají sedla, váha těla je rozložena na chodidla, paty, kolena a stehna. Koleno zachycuje největší část pohybu jezdcova těla. Jezdec hledí vpřed, nikdy ne pod nohy koně. Ve skoku se sed nemění; pouze trup se více nebo méně předkloní.

POMŮCKY JEZDCE a jejich použití - (přechody, obraty ...)

- působením hmotnosti těla (sedem)
- holeněmi (pobízející, vydržující, působící do strany)
- otěžemi (povolující, vydržující, zádržné, jednostranné)
- vedlejší pomůcky (ostruhy, bičík, hlas jezdce)

Pomůcky působením hmotností těla

- se provádí větším zatížením příslušné strany, při kterém se kůň ve snaze podchytit hmotnost jezdce uchyluje ve směru zatížení. Jestliže je kůň v klidu, je trup jezdce kolmý ke hřbetu koně. V lehkém klusu a cvalu se nachyluje kupředu, čímž podporuje rovnováhu koně (pasivní sed). Spojením pobídek holeně s dosednutím ovlivňuje jezdec záď koně a zároveň ho nutí k pohybu vpřed.

Pomůcka holeněmi

- Úlohou holeně je povzbuzovat k činnosti stejnostrannou nohu koně. Čím větší je tlak holeně, tím více bude zadní noha nucena k podsunu - *pobízející holeně*. Pobídka holení působí na koně správně tehdy, přijde-li v okamžiku kdy se noha koně odráží od země. Tlak holení úměrný citlivosti koně jej vybízí k pohybu kupředu. Stejný tlak obou holení jej nutí k rovnému pohybu, větší tlak jedné holeně k současnému pohybu stranou nebo k ohnutí po podélné ose. Holeně mohou působit správně jen tehdy, leží-li na koni a jsou-li s ním ve stálém styku. Pomůcky holeněmi jsou pro koně srozumitelné tehdy, používáme-li je včas a vždy na tomtéž místě. Tlak holení má začínat v jejich horních částech a může se stupňovat až k použití ostruh. Holeně musí pracovat souběžně s rukama.

Pomůcky otěžemi

- otěž spojuje ruku jezdce s hubou koně a udržuje mezi nimi určité trvalé napětí - *přilnutí*. Aby bylo toto spojení stálé, měkké a pružné, musí být ruka měkká, pružná a v případě potřeby i nepoddajná. Má-li být ruka pružná a hlavně má-li vždy sledovat hubu koně, nesmí se opírat o

krk. Kůň, který pění v hubě, bez odporu se poddává působení ruky tím, že s prodlouženým krkem a uvolněním ve vazu se čelní linií hlavy blíží kolmici, je *na otěži*. Když zvedá hlavu a krk a tlačí proti ruce, ztuhne ve vazu a svalstvu krku, je *nad otěží*. Pokud krk příliš snižuje a s čelní linií hlavy za kolmicí se tvrdě vrhá na otěž a ztrácí přirozenou rovnováhu, jde *po otěži*. Když ohýbá, snižuje a zkracuje krk, čelní linií hlavy má výrazně za kolmicí a tak se vyhýbá přilnutí, je *za otěží*.

Povolující - pomůcka otěžemi se provádí tak, že se nejdříve přibližuje koňské hubě malíček a potom jde celá pěst (popř. celá paže) přechodně bez přerušení přilnutí tak daleko kupředu, kolik je zapotřebí.

Vydržujících - pomůcek se používá při přechodech z vyššího chodu do nižšího nebo bere-li kůň příliš silné přilnutí. Provádí se tak, že pevně sevřené pěsti zůstanou na místě a vydrží zesílený tlak, až se kůň opět na otěži odrazí a přijme měkké přilnutí. (Podmínka pro vydržující pomůcku jsou pružná bedra a kříž a správná poloha holení.) Po změknutí koně v hubě musí opět změknout i ruka jezdce.

Zadržných - pomůcek otěžemi se používá tam, kde vydržující pomůcky nestačí. Provádějí se nejprve pevnějším sevřením a vytočením pěsti, přičemž se střední články prstů přiblíží k tělu jezdce a malíky se vytočí směrem nahoru. Při ještě silnějším zapůsobení se pomůcky zúčastní celá paže. Zadržné pomůcky nesmí přejít v trvalé tahání, ale musí se čile střídat s povolujícími pomůckami, a to i když na ně kůň okamžitě nereaguje.

Jednostranné zádrže - otěži uposlechne kůň tím, že ohne na příslušnou stranu krk a otáčí se.

Zabraňující zádrže - se používají všude tam (např. v obratu), kde k omezení ohnutí krku je zapotřebí protiúčinku vnější otěže.

Vedlejší pomůcky

Ostruhy - používají se tehdy, zná-li kůň pomůcky holeněmi, ale neposlouchá na jejich jemné působení dost ochotně. Ostruhy volíme raději s kratšími krčky a tupými kolečky nebo bez nich.

Bičik - používáme u mladých koní, neznají-li ještě pobídky holeněmi. U koně příježděného použijeme bičik tehdy, nestačí-li pobídka holení a ostruhou. **Nikdy netrestáme koně bitím po hlavě !**

Hlas jezdce - Mladý kůň často dříve reaguje na pomůcky hlasové než na pomůcky holeněmi a otěžemi. K pohybu kupředu jej vyzýváme mlasknutím, současně s pobídkou holeněmi nebo bičíkem, a při přechodu do nižšího ruchu a do zastavení můžeme použít tichý sykot. U příježděných koní hlasové pomůcky nepoužíváme. Hlasem lze koně chválit i trestat.

Použití pomůcek

Přechod do kroku - pobídka sedem a oběma holeněmi spolu s lehce povolujícími pomůckami otěží. Přilnutí se nesmí dosáhnout nebo udržet na úkor prostoru a plynulého kroku.

Chvátajícího a nečistě jdoucího koně přivedeme pobízejícími pomůckami lépe na otěž a pak přejdeme opět do klidného pravidelného kroku.

Přechod do klusu - Pomůcky k naklusání odpovídají pomůckám k přejití do kroku.

Změny ruchu v klusu - koně pobízíme sedem a holeněmi. Ruka pro- pouští volnější kroky, aniž přeruší spojení s hubou koně. Přechod musí být plynulý a pomůcky nesmějí být překvapující. Přejde-li kůň do cvalu, je nutno ho pobízejícími pomůckami ve cvalu přivést lépe na otěž a teprve potom vzít zpět do klusu.

Přechod do cvalu - Váha jezdce se přenese na vnitřní stranu. Vnitřní noha na podbřišníku pobídne stejnostrannou zadní nohu k většímu podsunu. Vnější holeně je přiložena za podbřišníkem a vnější otěž omezí poloviční zádrž předsunutí vnější zadní nohy. Po zaskočení musí jezdec umožnit lehce povolující rukou cvalový krok a pobízejícími pomůckami udržet plynulý pohyb.

Změna ruchu ve cvalu - zkracuje se postupně. Zád' koně se polovič- ní zádrží více zatíží (vnitřní) a holeně vybízí koně k pravidelným, živým a pružným skokům. Zrychlení má být pozvolné, koně nesmíme překvapit.

Přechod do klusu - jako při zkrácení cvalu, ale poloviční zádrž působí až do okamžiku přechodu do klusu. S prvním klusovým krokem musí přijít pobídka holení.

Cval na vnější noze - pomůcky stejné, ale působíme jimi opačně.

Obrat kolem předku - Jezdec postaví koně na otěž s hlavou lehce otočenou ve směru obratu. Vnitřní holeně tlačí za podbřišníkem a současně působí vnitřní otěží. Zád' se otočí krok za krokem kolem předku. Každý druhý krok zadních nohou zachytí jezdec vnější zabraňující holení za podbřišníkem tak, že pokaždé vznik- ne přestávka. Vykročení vpřed se zabraňuje vnější otěží. Nepatrný krok zpět není chyba. **Nelze provádět na stěně jízdárny !**

Obrat kolem zádě - Jezdec postaví koně nejprve na otěž a k té ruce, na jejíž stranu chce obrat provádět. Vnitřní otěž obrat začíná. Osou otáčení je vnitřní zadní noha. Jezdec vede oběma rukama předek koně krok za krokem v oblouku kolem zádě. Vnější rameno vysune vpřed a zabraňuje souhlasnou holení vnější zadní noze, aby nevybočila ven. Vnitřní holení pobídne vnitřní zadní nohu k vykročení a podsunutí pod těžiš- tě. Případný krok kupředu není chyba.

Obraty v chodu - Jezdec před každým obratem dá koni lehkou zádrž a přenesení váhu do směru obratu. Do obratu vede jezdec koně vnitřní otěží, vnitřní holeně na podbřišníku pobízí stejnostrannou zadní nohu k většímu podsunu. Vnější otěž vydržením určuje jednak postavení trupu a hlavy, jednak míru ohnutí koně a zamezuje spolu se zabraňující holení vybočení jeho vnější zadní nohy. Předpokladem všech obrátů je správné přenesení váhy ve směru obratu.

Projíždění rohů - Tři kroky před rohem dá jezdec koni poloviční zádrž převážně vnější otěží. Postaví jej k vnitřní ruce a vede ho vnitřní otěží po oblouku o poloměru nejméně tří kroků (min. 6 metrů). Aby se koně vyhnuli většímu přilnutí, pokoušejí se oblouk v rohu zploštit nebo vypadávají vnitřní zadní nohou stranou. Tomu je nutno bránit vnitřní holení a vnější otěží. *je chyba pomáhat si vnitřní otěží, která tlačí vně přes krk koně. neboť to vede k vypadnutí koně vnější plecí !*

Ježdění na velkém kruhu - Při přechodu na velký kruh přenesení váhu těla více dovnitř kruhu a vnitřní holení na zadním okraji podbřišníku nutí stejnostrannou zadní nohu k pohybu kupředu. Vnější holeně za podbřišníkem zabraňuje vypadnutí zádě. Vnější otěž podporuje holení a určuje míru ohnutí koně.

Zmenšení kruhu - Za stupňovaného přenášení váhy dovnitř obrací jezdec koně pomocí vnitřní otěže za podpory vnější holeně ve směru šikmo dovnitř, blíže ke středu velkého kruhu. Jezdec vede jak předek, tak i zád' dovnitř, a dosáhne tak malého kruhu.

Zvětšení kruhu - Oblouk kruhu postupně zvětšujeme pomocí vnější otěže a vnitřní holeně. Kůň zůstává v postavení k vnitřní ruce.

Malý kruh - (a obloukem změnit směr) se provádí ve zkráceném ruchu. Pomůcky jsou tytéž jako při obratech a ježdění na velkém kruhu.

Krátce čelem vzad - je obrat kolem zádě za pohybu. Cvičí se jen v kroku. Jezdec dá nejprve vnější otěží zádrž a potom napojí pomůcky k obratu kolem zádě. Přerušování pohybu kupředu a otáčení koně do obratu musí na sebe plynule navazovat.

Zádrže - Účelem zádrží je přivést koně do kratšího chodu a ruchu, zlepšit držení koně při pohybu nebo čelit chvátání v chodu. Při *poloviční zádrži* působí jezdec otěžemi, jako by chtěl koně zastavit, pokračuje však v pobízejících pomůckách. Někdy stačí jen vydržet rukou při současném pobídce sedem. *Celou zádrž* přivádíme koně zadržujícími pomůckami k zastavení. Zadržující pomůcky spočívají v živém střídání zadržujících a povolujících pomůcek, které se opakují tak dlouho, až se kůň zastaví. Pomůcka otěží je doprovázena pobízejícími pomůckami,

kteřé nutí koňe zezadu kupředu. Jakmile kůň stojí a jeví snahu natáhnout krk, musí jezdec zároveň lehce povolit otěž.

Couvání - je prostředkem ke zvýšení prostupnosti a poslušnosti koňe. Jezdec postaví koňe na otěž a přiměje ho vydržující pomůckou otěží, za silného působení holení, nebo rovnými, na zadní nohy působícími zádržemi k pohybu zpět tak, aby se jeden pár protilehlých nohou po druhém posuňoval pravidelně a v přímém směru dozadu. Holeně musí okamžitě zapůsobit, jakmile kůň ztratí přilnutí nebo vybočí zádí a začne sám couvat. Při odepření couvání se musí jezdec lehce předklonit, aby odlehčil koni hřbet a umožňil snažší zvednutí zadní nohy.

Postavení k vnitřní ruce - účinným působením vnitřních pomůcek (jako za obratu) držíme koňe v stejnoměrném podélném ohnutí. V tomto postavení se kryje stopa vnitřní zadní nohy se stopou vnější přední. Hřeben hřívý je sklopen dovnitř a jezdec vidí vnitřní oční oblouk a zákmihi nozdry koňe.

Postavení k vnější ruce - kůň je postaven k vnější stěně jízdárny a musí proto provádět obraty proti svému postavení. Sed a pomůcky jsou tytéž jako v postavení k vnitřní ruce, ale opačné.

Ustupování na holeň - je přípravou mladého koňe pro cvik dovnitř plec. Jezdec přistaví koňe k vnitřní ruce, přenesení váhu na vnější sedací kost (ve směru pohybu koňe); vnitřní holeň, která je aktivní na podbřišníku, nutí koňe ustupovat. Vnější holeň je více méně pasivně za podbřišníkem a omezuje zád pouze v tom smyslu, aby neukračovala více než plec. Vnější otěž, do které se kůň více opírá, vede koňe po stopě tak, aby vnější plec nevypadla ven. Vnitřní otěž udržuje šikmé postavení koňe a přistavení k vnitřní ruce.

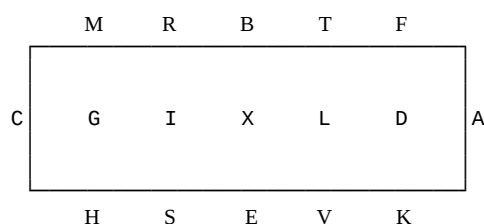
Dovnitř plec - Jezdec pomocí poloviční zádrže a energickou pobídkou kupředu zvýší kmih a sebrání koňe. Vnitřní otěž vyvede předeek koňe dovnitř, vnější otěž omezuje tento přechod dovnitř a brání přílišnému ohnutí krku. Vnější holeň pobízí a vnitřní holeň spolu s vnější otěží určuje míru ohnutí koňe. Váha jezdce je ve směru pohybu koňe.

Poloviční překrok - Jezdec staví koňe pomocí vnitřní otěže k vnitřní ruce, kůň se dívá ve směru pohybu. Vnější holeň za podbřišníkem ohýbá koňe okolo vnitřní holeně, která je aktivní na podbřišníku. Vnější otěž omezuje ohnutí koňe a obě vedou předeek koňe ve směru překroku. Předeek koňe musí předcházet zád.

Přeskok - je změna nohy ve cvalu v okamžiku fáze vzosu. Jezdec v okamžiku došlapu změni energicky postavení koňe současnou změnou polohy ruky i holení.

POVELY NA JÍZDÁRNĚ a jejich provedení

Jízdárna - je v podstatě stejná (má být) jako drezúrní obdélník.

Pohyb po jízdárně - rozdělujeme v zásadě na 2 kategorie :

a) *V zástupu* - jezdí členové družstva za vedoucím jezdce tak, aby každý jezdec viděl mezi ušima svého koňe hlezna (nebo kořen ocasu - *Těsný zástup*) koňe předcházejícího. Všechny povely začíná provádět vedoucí jezdec s ohledem na ostatní členy družstva.

b) *Na rozdělení* - jezdí všichni jezdci po celé jízdárně tak, aby mezi jednotlivými koni byla stejnoměrná vzdálenost. Rozdělení po jízdárně si musí jezdci sami hlídat a vzdálenosti mezi sebou upravovat větším či menším projetím rohu. Samovolné provádění obrátů nebo kruhů je nepřijatelné. Povely začíná provádět jezdec, který se nachází před středem krátké stěny.

Přednost na jízdárně - Při jízdě na rozdělení v obou směrech nebo při samostatném pohybu má přednost (je na stěně) jezdec jezdící na pravou ruku (při stejném chodu) nebo jezdec jezdící v rychlejší chodu.

Provedení :

Jednoduché povel - se skládají ze dvou částí :

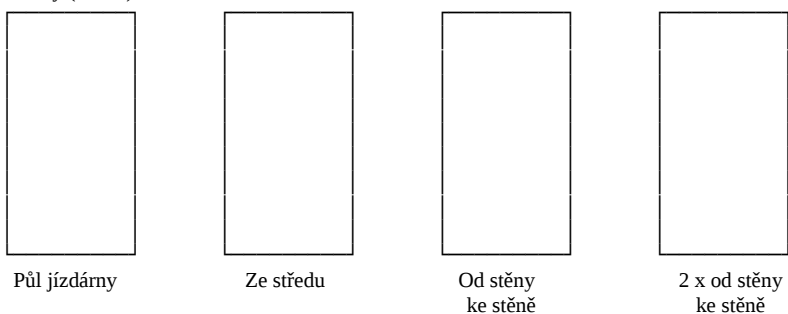
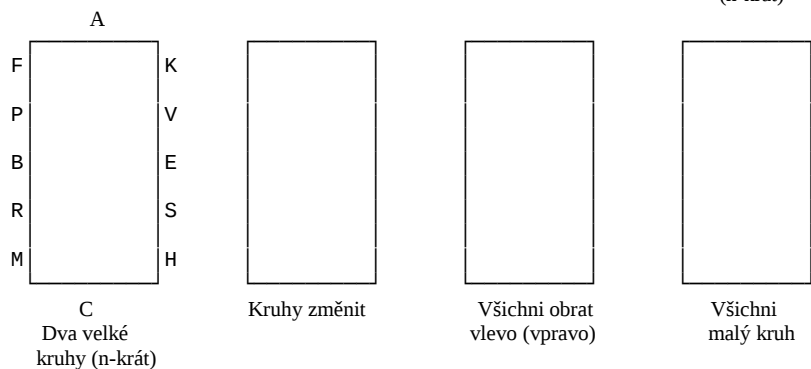
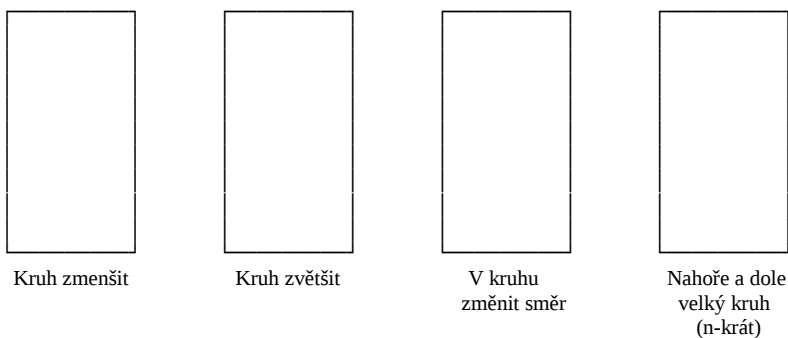
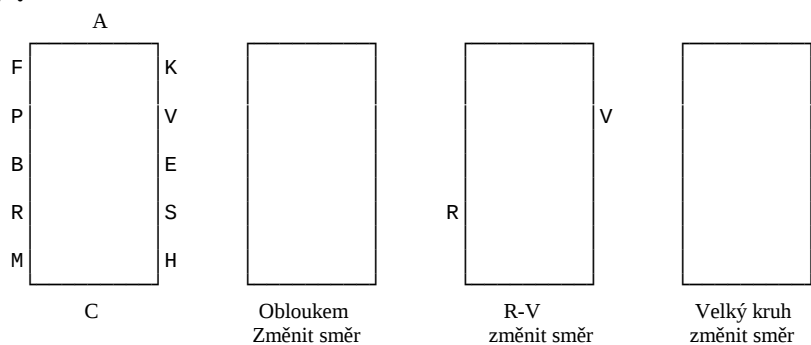
1) návěští - např. *zastavit*

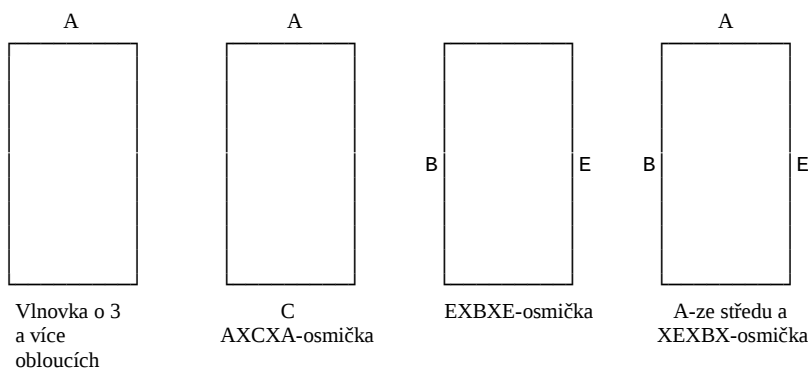
2) výkonného povelu - *stát*

Na návěští si jezdec připraví koně tak, aby na výkonnou část mohl patřičný povel okamžitě provést.

Podle místa + povel - provede jezdec tak, aby po provedení povelu měl patřičné rozdělení.

Povely :

ZÁKLADNÍ VÝCVIK KONĚ

Mladého koně je nutno nejprve zvykat na nezvyklé sedláni a hmotnost jezdce, která u něho zpočátku vyvolává napětí a strnulost. Nezvyklé zatížení klade nové požadavky na jeho kostru a svalstvo, zvláště hřbetní krční a břišní. Zachová-li kůň správné držení bez zvláštního pobízení jezdce, je uvolněn. Uvolnění koně se projevuje v pravidelném a prostorném pohybu; kůň vytahuje krk kupředu a dolů a vyhledává na udidle oporu, kterou mu dává ruka jezdce, jde s pružným hřbetem a nese ohon v oblouku.

Uvolnění koně - je první podmínkou úspěchu celé výcvikové práce. Vychází hlavně ze hřbetu a je závislé na jeho vyklenutí. Je-li kůň uvolněn ve hřbetě, nese ohon v oblouku a kývá jím ze strany na stranu. Při úplném uvolnění kůň okusuje udidlo.

Praktický postup a prostředky k uvolnění koně jsou :

- výcvik v houfu a ve dvojicích

Později (když jde kůň dopředu) :

- výcvik na rozdělení na jízdně a proti sobě

Účelem této práce je :

- 1) vzbudit u koně chuť jít kupředu
- 2) zamezit pokládání koně na ruku (a tím i vrhání na předeck)
- 3) zabránit pospíchání koně (a s tím tahání jezdce otěží)
- 4) dosáhnout toho, aby kůň přijal pobídky holeněmi a očekával je

Prostředky :

- 1) dlouhý, klidný klus (u mladých koní asi 5 min.) zpočátku v houfu, pak v zástupu, později v rozchodu a proti sobě.
- 2) překračování a klus přes kladiny a kavalety
- 3) gymnastika (zaměřená ke skoku) na řadě nízkých překážek
- 4) skok bez jezdce na nízké překážky (do 60 cm)
- 5) výcvik v terénu spojený s výcvikem na překážkách (ad 3)

Rovnováha : 1) Přirozená - těžiště koně je na předních nohou (remonty a dostihoví koně)

2) Kampanní - těžiště je posunuto dozadu k jezdci (drezúrní výcvik stupně S)

3) Školní - těžiště je ve středu koně pod jezdce (vysoká drezúra)

Přilnutí - spojení jezdcovy ruky s hubou koně

Prostupnost - je stav, kdy působení otěží nebo pobídka holení prochází celým tělem a končí působením na záď koně.

Vydrží-li ruka v klidu a zachytí-li tak posuvnou sílu zadě (aniž by tahala otěž zpět), vrací se část této energie od udidla krkem a hřbetem zpět k zádi. Kůň se při tom zkracuje, podsazuje

zadní nohy pod tělo a klene krk vzhůru. Uvolněním ve vazu zaujímá držení, ve kterém se čelní linií hlavy blíží ke kolmici, začíná se **vzpřimovat a přiuzd'ovat**.

Uvolnění, poslušnost na pomůcky a prostupnost jsou základem, na kterém stavíme každý výcvik koně pod jezdcem.

JEZDECKÉ SOUTĚŽE A JEJICH ORGANIZACE

ROZDĚLENÍ JEZDECKÝCH SOUTĚŽÍ - Řízení a organizace

Jezdecký sport řídí Mezinárodní jezdecká organizace - FEI, jejímž členem jsme od r. 1930. Pro pořádání mezinárodních jezdeckých závodů platí pravidla vydaná FEI.

Rozdělení závodů podle druhů

- 1) Národní závody - CHN (pohraniční - CF)
 - a) mistrovské a přebornické
 - b) velké ceny (stupeň S a vyšší)
 - c) kontrolní (pro vybrané závodníky na ověření výkonnosti)
 - d) kvalifikační (pro získání výkonnostní třídy)
 - e) veřejné (soutěže s otevřenou účastí)
 - f) interní (soutěže organizované např. plemen. podniky)
- 2) Mezinárodní závody
 - a) přátelské - CHA
 - b) mezinárodní - CHI
 - c) mezinárodní oficiální - CHIO
 - d) mistrovství světa a kontinentů (šampionáty)
 - e) regionální a olympijské hry

Rozdělení závodů podle disciplín

- 1) C H . - jsou všechny závody, na jejichž programu je více než jedna disciplína a jejichž soutěže nejsou pod kontrolou FEI.
- 2) C S . - jsou všechny závody skládající se pouze ze soutěží ve skocích přes překážky.
- 3) C D . - jsou všechny závody skládající se pouze z drezúrních soutěží.
- 4) C C . - jsou závody skládající se pouze ze soutěží všestranné způsobilosti.
- 5) C A . - jsou závody skládající se pouze ze soutěží spřežení.

DREZÚRNÍ SOUTĚŽE - Kolbiště, výstroj jezdce a koně, bodování

Rozdělení drezúrních soutěží :

1) Základní soutěž stupně "Z"

- předpokládá výcvikovou úroveň nutnou jako základ k dalšímu speciálnímu výcviku koně pro jednotlivá odvětví jezdeckého sportu.

Výstroj koně : anglické sedlo, uzdečka s nánosníkem buď jednoduchým nebo podepínacím.

Vedení : oběma rukama, ostruhy jsou povoleny.

Cviky :

na místě :

- klidný a rovný stoj

v kroku :

- střední a pracovní krok, zastavení a vykročení, přechod do klusu.

v klusu :

- pracovní a střední ruch, velký kruh, jednoduchý obrat, přechod do kroku a do cvalu.

ve cvalu :

- pracovní a střední ruch, velký kruh, přechod do klusu.

2) Lehká soutěž stupně "L"

- předpokládá, že se kůň v kampanní rovnováze pohybuje jistě a obratně, že je prostupný a zcela ovladatelný.

Výstroj koně : anglické sedlo, uzdečka nebo kompletní uzda.

Vedení : oběma rukama, ostruhy předepsány.

Cviky :

na místě :

- klidný a rovný stoj na pomůckách, přechod do couvání.

v kroku :

- všechny ruchy, poloviční překroky, dovnitř plec, přechod do klusu a cvalu.

v klusu :

- všechny ruchy, malý kruh, vlnovka, přechody do kroku, cvalu a zastavení.

ve cvalu :

- všechny ruchy, přechod do klusu, do kroku, malý kruh, vlnovka, kontra-cval.

3) Střední soutěž stupně "S"

- předpokládá, že je kůň zcela prostupný a velmi obratný a že je na vrcholném stupni výcviku kampanního koně.

Výstroj a vedení jako v L.

Cviky :

na místě :

- jako v L.

v kroku :

- jako v L + couvání bezprostředně z kroku, poloviční pirueta v kroku.

v klusu :

- jako v L + překroky a dovnitř plec.

ve cvalu :

- jako v L + přeskok na oblouku i na přímce, přechod do zastavení.

4) Cena sv. Jiří

- je úloha středního stupně obtížnosti vypisovaná FEI. Ve srovnání s běžnou úlohou středního stupně obsahuje navíc přechod do klusu a do cvalu ze zacouvání, poloviční piruetu ve cvalu, poloviční překrok ve cvalu a sérii přeskoků každý čtvrtý a třetí skok.

5) Těžká soutěž "T"

- předpokládá vyšší stupeň vysoce specializovaného výcviku drezúrního koně.

Výstroj koně : jako v L

Vedení : libovolné

Cviky : jako v S + traverzály v klusu a ve cvalu, přeskoky v seriích každý druhý skok, poloviční piruety ve cvalu.

6) Mezisoutěž "MS"

- je soutěž se ztíženými požadavky vypisovaná FEI. Jejím posláním je přivést koně, který dobře ovládá úlohu sv. Jiří, postupně a bez poškození jeho organismu až k požadavkům velké ceny.

7) Velká soutěž drezúry

- je nejnáročnější úloha vypisovaná FEI. Umožňuje uplatnění dokonalé prostupnosti koně naprosto poslušného s dokonale vyvinutým kmihem. Tato úloha obsahuje všechny chodu koně a základní prvky vysoké školy bez vyumělkovaných chodů s vytrčením předních nohou a bez nadzemních prvků.

Kolbiště - je obdélník s naprosto rovným povrchem, dlouhý 60 m (40 m) a široký 20 m měřeno od vnitřních okrajů. V kryté hale musí být obdélník nejméně 2 metry od stěny.

- podélná osa obdélníka musí být po celé délce zřetelně vyznačena stejně jako body D, X a G a to způsobem, který nebude v koních vzbuzovat strach. Tři rozhodčí jsou umístěny podél krátké stěny ve vzdálenosti 5 metrů od ní [předseda (C) uprostřed, a postranní (M a H) 2.5 m od podélných stěn směrem dovnitř].

- další dva rozhodčí (B a E) jsou ve vzdálenosti 5 až 10 metrů od dlouhé stěny obdélníka.

Úbor - na závodech CDIO musí mít civilní jezdcí černý jezdecký kabát nebo tmavý frak, bílé kalhoty, cylindr, jezdeckou vázanku a bílé rukavice.

- V národních soutěžích se považuje za korektní úbor jezdců sportovních oddílů a klubů předepsaný úbor příslušného oddílu nebo klubu, jehož součástí však musí být jezdecké sako a jezdecká čapka, bílé (u žen krémové) kalhoty, bílá košile, bílá vázanka a bílé rukavice.

- Jezdci uniformovaných složek mohou, pokud startují na koních v majetku těchto složek, startovat ve stejnokroji s předepsanou pokrývkou hlavy a rukavicemi.

- Ve všech soutěžích vyjma soutěže stupně Z jsou předepsány ostruhy.

Uzdění a sedláni - povinné je anglické sedlo a úplná uzda s podbradním řetízkem popř. s podložkou, vyjma soutěže stupně Z. Martingal nebo pomocné otěže jakéhokoliv druhu, bandáže, kamaše, zvony a jakákoliv stínidla (blinkers) jsou zakázány. Uzdečka musí mít kožené otěže.

Bodování - provedení každého cviku předepsaného úlohou se boduje známkou 0 až 10.

(známka 0 je nejhorší - cvik neproveden). Další čtyři souhrnné známky dostává jezdec za : chody, kmihe, uvolněnost, a sed a používání pomůcek.

Souhrnné známky a některé obtížné nebo málo se opakující cviky mohou mít násobící koeficient a bývají uvedeny v textu úlohy. Jezdec s nejvyšším součtem bodů v soutěži vítězí.

Omyl v úloze se trestá :

- první omyl -2 body
- druhý omyl -4 body
- třetí omyl -8 bodů
- čtvrtý omyl vylučuje

Dále může být jezdec ze soutěže vyloučen :

- jestliže kůň zřetelně kulhá
- jestliže kůň opustí obdélník (je-li to zaviněno pádem, pokračuje jezdec v soutěži a je potrestán jen za neprovedení příslušného cviku)

SKOKOVÉ SOUTĚŽE - Výstroj jezdce a koně, bodovací stupnice, typy překážek, penalizace.

Rozdělení skokových soutěží :

"Z" - základní soutěž ve skoku :

Překážky - do 100 cm

Vodní příkop - do 250 cm

Kombinace - není

Počet překážek - 8 až 9

Délka dráhy - 480 až 600 m

Rychlost - 350m/min.

"ZL" - základní soutěž s požadavky stupně "L"

Překážky - do 110 cm
Vodní příkop - do 250 cm
Kombinace - 1 dvojskok
Počet překážek - 9 až 10
Délka dráhy - 540 až 600 m
Rychlost - 350 m/min.

"L" - lehká soutěž

Překážky - do 120 cm
Vodní příkop - do 300 cm
Kombinace - 2 dvojskoky nebo 1 trojskok
Počet překážek - 11 až 13
Délka dráhy - 540 až 660 m
Rychlost - 350 m/min.

"S" - střední soutěž

Překážky - do 130 cm
Vodní příkop - do 350 cm
Kombinace - 1 dvojskok a 1 trojskok
Počet překážek - 12 až 13
Délka dráhy - 600 až 800 m
Rychlost - 350 m/min.

"ST" - středně těžká soutěž

Překážky - do 140 cm
Vodní příkop - do 400 cm
Kombinace - 2 dvojskoky a 1 trojskok
Počet překážek - 13 až 14
Délka dráhy - 600 až 700 m
Rychlost - 375 m/min.

"T" - těžká soutěž

Překážky - do 160 cm
Vodní příkop - do 450 cm
Kombinace - 2 dvojskoky a 1 trojskok nebo 2 trojskoky
Počet překážek - 13 až 16
Délka dráhy - 800 m
Rychlost - 400 m/min.

V žádném případě - s výjimkou skoku mohutnosti a Ceny národů - nesmí výška žádné překážky přesahovat 1.70 m a šířka 2 m, a to ani při rozeskakování. Vodní příkop nesmí být širší než 5 metrů.

Úbor - jezdecké sako, bílé (u žen krémové) kalhoty a vyztužená jezdecká čapka. Místo tohoto úboru může mít jezdec lovecký úbor (červený kabát a bílé u žen krémové kalhoty) a vyztuženou jezdeckou čapku. Na mezinárodních závodech se doporučuje jezdecká vázanka. Jinak mohou mít jezdci místo jezdecké vázanky jen bílou košili s límcem a bílou vázanku. Povinné jsou vysoké jezdecké boty buď černé, nebo černé s manžetou. U zaměstnanců plemenářských podniku se považuje za korektní úbor stejnokroj.

Uzdění a sedláni - Pokud jde o sedla a uzdění, nestanoví pravidla žádné omezení. Používání očních clon a masek se zakazuje. Otěže mohou být zapnuty pouze na kroužky udidla. Dovoleno je pouze martingal s kroužky. Pod trestem vyloučení je zakázáno nosit, používat nebo povolit používání bičíku delšího než 75 cm nebo bičíku na konci zatíženého, a to jak v prostoru kolbiště, tak v paddocku nebo kdekoli jinde, i v bezprostřední blízkosti závodiště. V žádné soutěži nelze používat jakékoli náhrady za bičík.

Typy překážek :

Překážky rozdělujeme na : a) svislé

b) šířkové

ad a) Svislá překážka je výšková překážka, jejíž všechny prvky jsou uloženy v téže vertikální rovině, přičemž na zemi není ani odrazová kladina, ani proutěnka, násep nebo příkop. (kolmý skok, kolmá zeď)

ad b) Šířková překážka je překážka, jejíž překonání vyžaduje od koně výkon ve skoku jak do dálky, tak do šířky.

Mezi šířkové překážky patří:

- 1) Vodní příkop - může mít odskokovou bariéru
- 2) Kolmý (nebo jiný) skok nad příkopem
- 3) Oxer - zadní bariéra smí být max. o 10 cm výše (pravý oxer má obě bariéry stejně vysoko), ale nesmí být nižší než přední
- 4) dvojbradlí - zadní bariéra je o více jak 10 cm výše
- 5) trojbradlí - střední bariéra musí být v šikmé rovině mezi přední a zadní
- 6) vějíř, anglický skok atp.

Bodovací stupnice

Chyby na překážkách se přepočítávají na body nebo vteřiny podle stupnic A, B a C.

Stupnice A :

- První neposlušnost 3 body, druhá 6 a třetí vylučuje
- Poboření překážky 4 body
- Pád jezdce, koně nebo obou 8 bodů
- Neposlušnost a poboření překážky 3 nebo 6 bodů + 6,8, nebo 10s
- Překročení času, za každou započatou sekundu 1/4 bodu

Stupnice B :

- Poboření překážky 10s
- Neposlušnost a poboření překážky 6, 8, nebo 10s
- Překročení času, za každou započatou sekundu 2s
- Třetí neposlušnost vyloučení

Této stupnice není možno použít u parkurů, jejichž délka nedosahuje 700 m. Pády a prvé dvě neposlušnosti se trestají automaticky ztrátou času.

Stupnice C :

Počet trestných vteřin za každou chybu na překážce se určuje podle délky parkuru a počtu skoků, které má kůň na parkuru absolvovat. Překročení stanoveného času se trestá připočtením jedné sekundy za každou další započatou. Všechny ostatní penalizace jsou stejné jako penalizace stupnice B.

Výsledky podle stupnice A

Vítězí jezdec, který prošel základní parkur s nejnižším počtem trestných bodů. Při rovnosti bodů o vítězi rozhodne rozeskakování na určených (cca 1/2 skoků) zvýšených překážkách. Při rovnosti bodů o vítězi rozhodne další rozeskakování (menší počet znova zvýšených překážek) nebo lepší čas. Pokud ani druhé rozeskakování nerozhodne, určí se pořadí vítězů podle nejlepších časů z druhého rozeskakování.

Výsledky podle stupnice B a C

Pořadí vítězů je určeno nejlepšími dosaženými časy.

SOUTĚŽE VŠESTRANNÉ ZPŮSOBILOSTI

Soutěž všestranné způsobilosti (dále military) je nejvšestannější kombinovaná soutěž. Jezdec v ní prokazuje zkušenosti ve všech jezdeckých disciplínách a dokonalou znalost možností koně. Kůň prokazuje všestrannou způsobilost dosaženou, rozumným, systematickým a cílevědomým výcvikem.

Military se skládá z těchto tří samostatných zkoušek :

- a) drezúrní zkoušky
- b) terénní zkoušky složené ze čtyř úseků :
 - úseky A a C - klusové
 - úsek B - individuální dostih (steeplechase)
 - úsek D - krajinová jízda (cross-country)
- c) skokové zkoušky

Každá zkouška se koná v jednom dni vyjma zkoušky drezúrní, ta může při větším počtu soutěžících trvat dva dni. Celou soutěž absolvuje jezdec na jednom koni. V průběhu military se kůň musí podrobit třem kondičním zkouškám, aby se z účasti v soutěži vyloučili ti koně, kteří nejsou v kondici. První je před drezúrní zkouškou, druhá je po projetí úseku C (před startem krajinové jízdy) a třetí je před skokovou zkouškou.

ad a) Drezúrní zkouška

Bodování a výpočet výsledků :

Boduje se známkami od 0 do 6 obdobně jako v klasické drezúrní soutěži. Trestné body za drezúrní zkoušku získáme jako rozdíl po odečtení výsledného počtu dosažených bodů od maximální možné hodnoty.

ad b) Terénní zkouška

Jednotlivé úseky následují po sobě bez přerušení s výjimkou povinného 10 min. zastavení mezi úsekem C a D (kondiční zk.).

Trať A a C po cestách a pěšinách se obvykle absolvuje v klusu nebo krátkém cvalu. Jezdec může i jít po boku koně, ale startovní a cílovou čáru obou úseků musí přejít v sedle. Start úseku B je v přesně stanovenou dobu (za překročení je penalizace za úsek A; získal-li čas, musí čekat do doby startu). Start úseku C je totožný s cílem úseku B. (získaný čas v úseku B+C se připočítává k 10 ti min. přestávce před startem úseku D)

Úsek D : chyby na překážkách jsou penalizovány trestnými body. Okolo překážek je trestné území. Mimo trestné území se chyby nepočítají.

Penalizace : 1. neposlušnost 20 bodů

2. - " - (před touž překážkou) 40 bodů

3. - " - " - vylučuje

Pád 60 bodů

Druhý pád v steeplechase vylučuje

Třetí pád v cross-country vylučuje

Skok mimo pořadí, již dříve skočené

překážky, vynechání překážky nebo praporku - " -

Úbor - v terénní zkoušce je předepsaný lovecký úbor. Obvyklý úbor je však pólové tričko nebo pólová košile, bílé kalhoty, vysoké černé boty (popř. s manžetou) a vyztužená lovecká čapka nebo rovnocenná vyztužená pokrývka hlavy. Používá se i zvláštní chránič páteře.

ad c) Skoková zkouška

Rozměry překážek : "Z" do 100 cm; vodní příkop do 200cm

"L" do 110 cm; vodní příkop do 250cm

"S" do 115 cm; vodní příkop do 300cm

"T" do 120 cm; vodní příkop do 350cm

Penalizace : Prvá neposlušnost 10 bodů

Poboření překážky 10 bodů

Druhá neposlušnost 20 bodů, třetí vylučuje

Pád jezdce, koně, obou 30 bodů

Umístění

Umístění jednotlivců se určuje sečtením všech trestných bodů z jednotlivých zkoušek. Vítězí soutěžící s nejnižším součtem trestných bodů. Při rovnosti bodů vítězí jezdec s lepším výsledkem v krajinové jízdě. Je-li tento výsledek stejný, rozhoduje lepší výsledek ve steeplechase. Je-li i tento stejný, vítězí jezdec, jehož dosažený čas v krajinové jízdě se nejvíce blíží požadovanému času.

VOZATAJSKÉ SOUTĚŽE - Styl spřežení

Soutěž se skládá ze tří částí :

1) Kontrola spřežení

2) Drezúrní vozatajská zkouška

3) Překážková zkouška zručnosti

Kontrola spřežení :

kontroluje se : 1) vozataj - vedoucí spřežení (jeho sed, úbor, držení biče a vedení spřežení)

2) přísedící spolujezdec (sed a úbor)

3) koně (zevnějšek a úprava párů koní)

4) postroje (styl, čistota, vybavení a jejich správné přizpůsobení)

5) vůz (styl, čistota, vybavení a výška oje)

6) celkový dojem spřežení stojícího v klidu

Každá část této zkoušky se boduje od 0 do 10 bodů.

Drezúrní vozatajská zkouška

- je druhou částí soutěží. Její stupeň je u každé soutěže přede- psán. (L a S) Obdélník má rozměry 100 * 40 m, musí být po celém obvodu řádně ohraničen a písmena jsou rozmístěna takto :

A - v polovině krátké stěny (vjezd)

F - 12.5 m od pravého rohu (na levou ruku)

B - v polovině dlouhé stěny

M - 12.5 m před rohem

C - v polovině krátké stěny (proti soudcům)

H - 12.5 m od rohu na protilehlé dlouhé stěně

E - v polovině dlouhé stěny

K - 12.5 m před rohem

X - uprostřed obdélníku

D - uprostřed obdélníku mezi F a K

G - uprostřed obdélníku mezi M a H

Penalizace za omyl : 1. omyl 5 trestných bodů

2. omyl 10 trestných bodů

3. omyl 15 trestných bodů

4. omyl vylučuje ze soutěže

Vozataj nesmí po dobu předvádění úlohy od vjezdu do obdélníku až po jeho opuštění dát opratě a bič z rukou pod trestem vyloučení.

Překážková zkouška zručnosti

- vozatajský parkur je poslední částí soutěží. Překážková dráha musí být absolvována zásadně jenom v klusu.

Překážky : jsou vytvořeny z podstavců se shazovatelnými díly nebo ze sloupků či praporků. Šířka překážek je určena vzdáleností vnějších okrajů nábojů vozových kol.

Bodování : Poboření překážky 10 bodů

1. neposlušnost 10b, 2. 20b, 3. vylučuje zacválání, cizí pomoc, překročení času atp. vylučují

Celkové hodnocení vozatajských soutěží

Rozdílem dosažených a maximálně možných získaných bodů se určí trestné body za první a druhou část soutěže, a ty se pak přičtou k trestným, popř. dobrým bodům získaných ve třetí zkoušce. V případě rovnosti bodů rozhoduje o vítězi výsledek z druhé části tj. drezúra.

Styl spřežení: 1. spřežení ve stylu anglickém

2. spřežení ve stylu uherském (německém)
3. spřežení ve stylu ruském (ruská trojka)
4. spřežení ve stylu americkém

ad 1) Charakterem tohoto stylu je přiježděnost spřežení, jeho mohutnost, pomalé tempo, krátký a sebraný chod a vzpřímenost spřežení. Používají se vždy chomoutové postroje, černé se žlutým nebo bílým kováním. Udidla musí být vždy páková. Opratě jsou výhradně anglické křížové a bič vždy obloukový, jako držáky bývají náojní řemeny nebo řetězy.

ad 2) Charakterem tohoto stylu je ušlechtilost. Hlavním požadavkem je vždy rychlost, ostré tempo. Těmto požadavkům odpovídá kůň s živým temperamentem. Koně mohou mít různou barvu, hřívá má být přirozená, ohon dlouhý, špičatý. Postroje se používají vždy poprsní s ozdobami pletenými z řemínků nebo žíní, a to jak na ohlávce, tak na postrojích. Udidla jsou kroužková, opratě uherské, náojní řemeny, bič rovný se šlahounkem.

ad 3) Spřežení je charakteristické tím, že střední kůň jde klusem rovně a postranní koně cválají. K zápřeží se používají ruští klusáci. Střední kůň má chomoutek a jde mezi dvěma ojkami. Oba vnější koně mají poprsní postroje, zdobené kovovými knoflíky. Udidla jsou jednokroužková. Krátký bič visí na pravém zápěstí kočího. Opratě jsou v přední části kožené a v zadní části přecházejí v popruhy.

ad 4) Americká zápřež má být charakteristická jednoduchostí, praktičností, rychlostí a lehkostí. Nejsou přípustné žádné ozdoby. Postroje jsou buď chomoutkové, nebo poprsní, zcela lehké, zhotovené z nízkých chomoutků, někdy kulatého průřezu. Kolmo na oji je připevněna koženým řemenem příčka, ke které se připínají koně krátkými náojními řemeny.

Opratě: a) anglické

b) uherské

ad a) Anglická křížovka se skládá ze dvou opratí, z nichž každá se skládá z opratě vnější (delší) a vnitřní. Vnitřní oprat' (křížovka) je dlouhá 3 m a na předním konci je ukončena zápřezkou a zápinkou k zapnutí do udidla koně. Na druhý konec křížovky je našita přezka, kterou se zapíná křížovka do vnější opratě. Při jízdě se drží opratě tak, aby přezky byly vždy nahoře.

ad b) používají se u postrojů poprsních. Od opratí anglických se liší tím, že jsou dvojité a dvojité probíhají i rukou kočího. Vnější oprat' je průběžná.